

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Det är tuffa tider”

En kvalitativ studie om sexuellt riskbeteende bland ungdomar

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Marie Eknemar, Marielle Johansson och Johanna Söderlund

Handledare: Barbro Lennéer-Axelsson

ABSTRACT

English title	”Harsh times”. A qualitative study about sexual risk-taking among teenagers.
Swedish title	”Det är tuffa tider”. En kvalitativ studie om sexuellt riskbeteende bland ungdomar.
Authors	Marie Eknemar, Marielle Johansson, Johanna Söderlund
Keywords	Teenagers, sexuality, sexual risk-taking, Chlamydia

Sexual risk-taking among teenagers has rapidly increased and only during the last decade the existence of Chlamydia has more than tripled. The future is facing big challenges to cope with the problem. Though the big efforts made on preventive work, Chlamydia continues to spread.

The study aims to examine the existing attitudes towards sexual risk-taking among teenagers. The central mode of procedure is to use qualitative focus group interviews, and is complemented with a quantitative survey. A total of 30 teenagers, 15 boys and 15 girls, age 16-20, are participating from three different high schools in Gothenburg. The questions of formulation concern the differences between the sexes involving love, sexuality and risks. The study is also focused on the use of condoms, communication, Internet and future prevention. The study also enlightens subjects who the teenagers proposed, like alcohol, school related matters and the Swedish Youth Centre (“Ungdomsmottagningen”).

The main result in this study shows that teenagers have an acceptance to sex without love involved. Teenagers are very aware of the risks that they are taking and see’s mainly pregnancy as the biggest consequence. It shows though that Chlamydia is not being taken seriously in the same amount. There exists an idea that Chlamydia is “easy to get rid of”. Often urge and excitement is in charge over sense. The use of condom is shown to be quite rare in sexual relations. Far less than half of them states that they are using condoms in sexual relations today.

Further on the result indicates that it is difficult to communicate about sex with their partner. Considering the Internet there exists a disparaging attitude towards teenagers who use it as a tool for relations. However it is shown in this study that a majority of teenagers are using this forum in purpose to meet a partner.

We wish that the result of the study may contribute to future preventive strategies in purpose to decrease the circulation of venereal diseases and also improve teenagers’ sexual health.

*”Det är tuffa tider nu! Man behöver lite kärlek.
Man behöver liksom inte längre vara kär för att ha sex.”*

Kille 16

FÖRORD

Vi vill tacka vårt energiknippe till handledare Barbro Lennéer-Axelsson vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet för hennes otroliga engagemang och vägledning under vårt uppsatsarbete. Du besitter en enorm kunskap inom ämnet, och vi är tacksamma för att vi fick dig som handledare. Du har genom hela uppsatstiden kommit med värdefulla synpunkter och konstruktiv kritik, genom snabba svar via e-mail och telefon. Vi har haft stor nytta av dina litteraturtips. Du är fantastisk!

Vi vill även visa vår tacksamhet till samtliga skolor, lärare och elever som har deltagit i vår studie och delat med sig av sina tankar och reflektioner. Utan Er medverkan hade uppsatsen inte blivit av.

Bo Helsing, kurator på Ungdomsmottagningen Centrum Göteborg, var den ursprungliga inspirationskällan till vår uppsatsidé. Du har fungerat som en extra handledare och gett oss kunskap om Ungdomsmottagningen, samt hur situationen ser ut i Göteborg. Tack för alla värdefulla tips på vägen!

Slutligen vill vi även tacka Ronny Tikkanen, forskare vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet för att vi fick varsitt exemplar av din senaste avhandling ”Person, relation och situation”. Din autograf är dessutom klockren!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Begreppsdefinitioner	3
2. TIDIGARE FORSKNING	6
2.1 Samhället och omgivningen	6
2.2 Nya trender	6
2.3 Sexuellt riskbeteende	7
2.3.1 <i>Klamydiaförekomst</i>	8
2.3.2 <i>Homosexualitet och riskbeteende</i>	8
2.3.3 <i>Alkohol och riskbeteende</i>	9
2.4 Internet och sexualitet	9
3. TEORETISKA PERSPEKTIV	11
3.1 Sexualteoretiskt perspektiv	11
3.1.1 <i>Sexualiteten som begrepp</i>	11
3.1.2 <i>Sexuell hälsa</i>	11
3.1.3 <i>Alkohol och sexualitet</i>	12
3.2 Symbolisk interaktionism och socialkonstruktivism	12
3.2.1 <i>Gruppens påverkan på individen</i>	12
3.2.2 <i>Samhällets påverkan på kön och sexualitet</i>	13
3.3 Kommunikationsteori	15
3.4 Genusteori	17
3.4.1 <i>Konstruktion av kön och sexualitet</i>	18
3.4.2 <i>Samhällets påverkan på kön</i>	18
4. METOD	20
4.1. Val av metod	20
4.1.1 <i>Vetenskaplig ansats</i>	20
4.2 Urval	20
4.3 Fokusgruppintervjuer	21
4.4 Enkäter	22
4.5 Bortfall	22
4.6 Litteratursökning	22
4.7 Analysmetod	23
4.8 Förförståelse	23
4.9 Etiska överväganden	24
4.10 Validitet och reliabilitet	25
4.11 Generaliserbarhet	27
5. RESULTAT OCH ANALYS	28
5.1 Kärleksideologin	28
5.1.1 <i>Sex utan kärlek</i>	28
5.1.2 <i>När är det okej att ha sex?</i>	30
5.1.3 <i>Drömbilder</i>	31

5.2 Sexuellt risktagande	31
5.2.1 Attityder till sexuella risker	31
5.2.2 Könsskillnader	32
5.2.3 Enkät svar om könssjukdomar	33
5.2.4 Gruppträck	34
5.3 Samhällets påverkan	35
5.3.1 Stereotyper	35
5.3.2 Samhällsförändringar	37
5.4 Kondomanvändning	38
5.4.1 Är det vanligt att ungdomar använder kondom?	38
5.4.2 Varför inte kondom?	39
5.4.3 Vems ansvar?	41
5.4.4 Konsekvenser	41
5.5 Kommunikation	42
5.5.1 Med sina vänner	43
5.5.2 Med sin partner	43
5.5.3 KK-förhållande	44
5.5.4 Könsskillnader	44
5.6 Alkohol	45
5.6.1 Könsskillnader	46
5.7 Internet	47
5.8 Skolornas sex- och samlevnadsundervisning	49
5.9 Ungdomsmottagningen	51
5.10 Framtiden	53
6. SLUTDISKUSSION	55
6.1 Sammanfattning och tolkning av resultaten	55
6.1.1 Kärleksideologin	55
6.1.2 Sexuellt risktagande	55
6.1.3 Samhällets påverkan	55
6.1.4 Kondomanvändning	56
6.1.5 Kommunikation	56
6.1.6 Alkohol	56
6.1.7 Internet	57
6.1.8 Skolornas sex- och samlevnadsundervisning	57
6.1.9 Ungdomsmottagningen	57
6.1.10 Framtiden	58
6.2 Huvudresultat	59
6.3 Självkritik	59
6.4 Förslag till vidare forskning	60
7. KÄLLFÖRTECKNING	61
7.1 Litteratur	61
7.2 Artiklar och publikationer	63
7.3 Internetkällor	63
7.4 Övriga källor	64

BILAGOR

Bilaga 1: Informerat samtycke

Bilaga 2: Intervjuguide

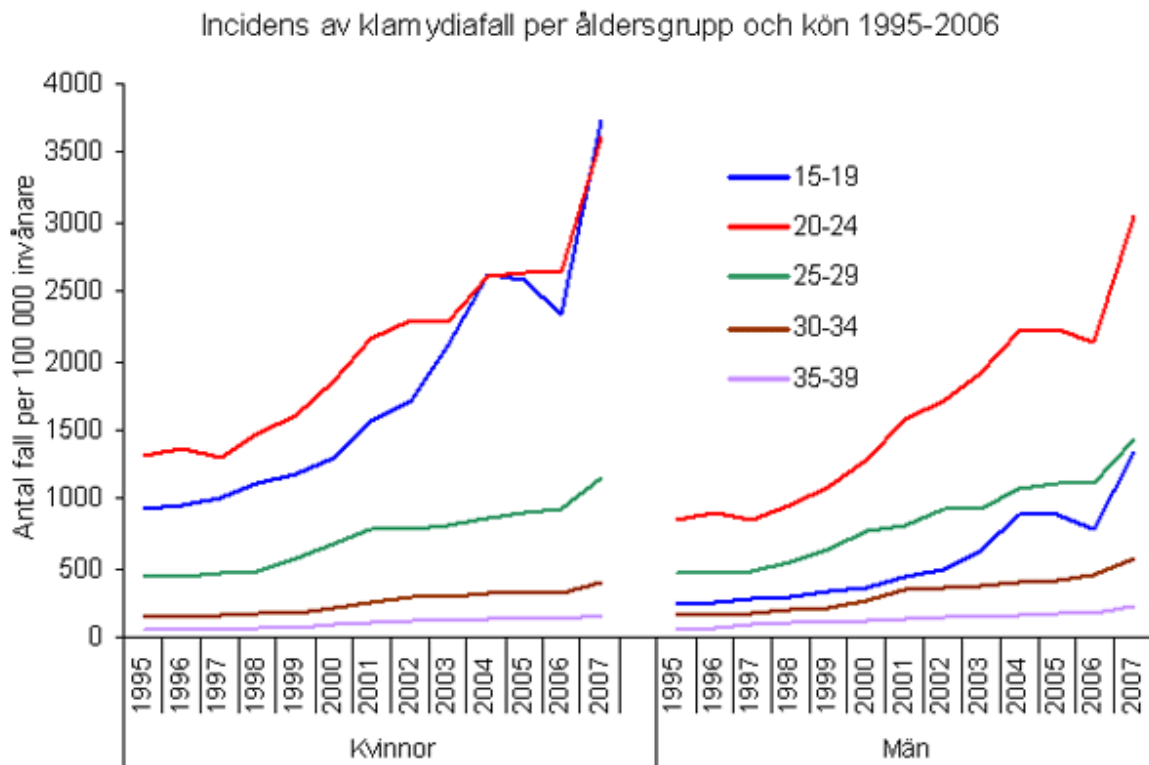
Bilaga 3: Enkät

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Risken att smittas av klamydia har aldrig varit så hög som den är nu. De senaste tio åren har klamydiaförekomsten i Sverige mer än tredubblats. Den största ökningen har skett bland ungdomar mellan 15-19 år: 60 % ökning bland tjejer och 71 % ökning bland killar. Smittspridningen tyder på ett ökat risktagande bland ungdomar, detta gäller inte minst unga kvinnor. En betydande orsak till att klamydia har ökat är allt mer tillåtande attityderna till sex utanför fasta förhållanden, och avvisande av den så kallade kärleksideologin – att sexuellt umgänge hör samman med en kärleksrelation. Normerna är mer tillåtande idag, vilket hör ihop med hela samhällsutvecklingen, där kollektiva normer har fått ge vika för individualism och valfrihet. Även utvecklingen mot säkrare preventivmedel har haft stor betydelse. Idag finns möjligheten att ha sex på helt andra villkor, utan att tänka på risken att bli gravid (Herlitz 2007).

Nedanstående diagram visar hur antalet klamydiafall per åldersgrupp och kön har ökat (SMI):

* - incidens under 2006 är underskattad p.g.a. ej hittad ny genetisk variant av *Chlamydia trachomatis*

Individualiseringen i samhället har bidragit till en ökad tolerans för människans fria sexuella val. Relationer har blivit lösligare, menar Margareta Forsberg, som forskar kring ungdomars sexualitet sedan många år tillbaka. Med hjälp av Internet har det också blivit lättare att knyta sexuella kontakter och bestämma träff med någon (Socionomen 2008:2).

I Nyhetsmorgon söndag 16/3-08 diskuterades kring sex utan samlevnad, som en sorts sexuell revolution som pågått länge, men som har kommit att hamna än mer i fokus den sista tiden. Bingo Rimér, tidningsredaktör, uttryckte att "när man är på krogen ska man gå hem med

någon, alla ligger med alla”. Att se på sex som något kravlöst är vanligt idag, och flera program som exempelvis Sex and the City, handlar om sex i vardagen. I Nyhetsmorgon togs det även upp att i och med att fler ungdomar har sex utan kärlek, så blir resultatet en sexuell stress, där man känner prestationsångest. Bland högstadiekillar visar sig denna stress genom att flertalet strävar efter att ha sex med så många som möjligt. Lyckas man, uppfattas man som en ”player” av sina kompisar, vilket är något positivt som många eftersträvar att uppnå. Det är en sorts grabbig sexualitet som är normgivande idag, som också uppfattas som ett sätt att hålla sig ifrån homosexualitet, ”Jag är i alla fall inte gay”. På så vis uppfattas man som cool och därmed normal. Det diskuterades även kring att tjejer tar för sig på ett helt annat sätt idag, samt att detta är positivt. Rimér med flera menar att vi måste förändra de könsroller som gör att det är olika spelregler för killar och tjejer. Homosexualitet ska inte ses som något dåligt, som killar förhåller sig till: ”vi är ändå inte bögar”. Vidare resoneras kring att föräldrar måste ta sitt ansvar för sina ungdomars sexualitet.

Samhällsutvecklingen mot ett ökat sexuellt riskbeteende och alltmer öppna inställningar till tillfälliga sexuella kontakter är en stor utmaning idag. Trots mycket preventivt arbete mot sexuellt överförbara sjukdomar bland ungdomar är det lång väg kvar. Vi önskar utifrån dessa utgångspunkter öka förståelsen för hur ungdomar ställer sig till den eskalerande smittspridningen, samt trenden mot ökat sexuellt riskbeteende och förkastande av kärleksideologin.

1. 2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur ungdomar resonerar kring sexuellt riskbeteende och kärlek utan sex. Vi önskar ta reda på vilka åsikter och attityder som ligger bakom utvecklingen mot ökat sexuellt risktagande och förkastande av den så kallade kärleksideologin. Avsikten är att genomföra en kvalitativ studie som avser belysa enskilda individers personliga tankar kring ämnet. Då stor del av tidigare forskning om ungdomars sexualitet och riskbeteende baseras på kvantitativa data och övergripande enkäter, önskar vi nå en kollektiv bild genom individuella reflektioner. Studiens intention är inte att belysa ungdomars sexualvanor och riskbeteende i detalj. Dock kompletteras fokusgruppintervjuerna med en kort enkät för att erhålla mer privat data.

Ambitionen är således att med bakgrund i tidigare forskning gå ett steg längre och ge en så heltäckande bild som möjlig av vad några ungdomar i Göteborg tänker kring det faktum att kärleksideologin synes minska i betydelse, och att sexuellt riskbeteende även medför ökade risker i form av smittspridning av könssjukdomar.

- Vilka attityder finns bland tjejer respektive killar beträffande ökat sexuellt riskbeteende och kärleksideologin?
- Finns det skillnader i riskmedvetenhet mellan killar och tjejer, och i så fall, vilka inställningar existerar?
- Vad finns det för risker med kärlek och sex genom kontakter via Internet?
- På vilket sätt utgör kommunikation och förhandling en påverkan på ungdomars sexualitet?

1.3 Avgränsningar

Vår ambition är att undersöka ett fåtal ungdomars attityder till sexuellt riskbeteende. Fokus kommer att ligga på ungdomars enskilda inställningar. Begreppen kärleksideologin, genus, kommunikation och Internet sätts i relation till sexuellt riskbeteende. Vårt syfte med studien är att belysa omständigheter kring ökningen av klamydia, då det är denna könssjukdom som

har ökat markant det senaste året. Vi väljer därför att ha fokus på enbart denna könssjukdom, inte på graviditeter eller på HIV/AIDS.

Vi belyser heller inte klass eller etnicitet som påverkansfaktorer till attityderna. Vi lägger heller ingen tyngd vid sexuell läggning. Detta hade varit intressant men på grund av tidsbrist har vi valt bort det. Inte heller har någon vikt lagts vid ungdomarnas utbildningsinriktning.

1.4 Begreppsdefinitioner

Ungdomstiden

Ungdomsåren är numera förlängda och inkluderar mer än bara tonåren. Ungdomsgruppen brukar indelas i tre delar; 10–13-åringar, 14–19-åringar och 20–29-åringar. Den senare gruppen benämns unga vuxna. Ungdomar anses idag till följd av den förlängda ungdomstiden ha större möjligheter till fler och kortvariga sexuella relationer och har i större utsträckning oskyddat sex än vuxna. Därmed löper ungdomar idag också en ökad risk för sexuellt överförbara sjukdomar (SOU 2004:13).

Under ungdomstiden upphör man att betraktas som ett barn och omgivningen börjar ställa högre krav på individen. Under denna period tas steget från ett omyndigt föräldraberöende till ett myndigt ansvarstagande. Barnet betraktas som oskyldigt och könlöst medan relationsskapande och sexualiteten börjar spela en viktig roll i ungdomens kultur (Ohlsson & Swärd 1994).

Kärleksideologin

Giddens (1995) skriver om *romantisk kärlek* och syftar då på sambandet mellan kärlek och sexuell attraktion. Den romantiska kärleken växte fram under 1700-talet och sammankopplas med sexuell kärlek. Giddens introducerar även begreppet ”ren relation”, och syftar då på en relation som etableras mellan två parter på grundval av att var och en får sina egna behov tillfredsställda. Tidigare förknippades sexualitet med kärlek och äktenskap. Numera sammankopplas kärlek med sexualitet inom ramen för den rena relationen. Den rena relationen förknippas med öppenhet, engagemang, ömsesidighet och närhet. Att en relation är ren innebär således att båda parternas behov och åsikter behandlas likvärdigt.

Vidare menar Giddens att dessa förändringar i relationsstrukturer inte behöver ses som något negativt och oroväckande, utan snarare som något positivt för individens distansering från kollektiva band. Utvecklingen har lett till mer jämlika och tillfredsställande relationer.

Forsberg (2007) diskuterar också kring sexualitetens förhållande till begreppet kärlek. Hon resonerar kring *kärleksideologin*, som innebär att sexualitet hör hemma inom ramen för en kärleksrelation. Forsberg refererar till flera forskare som har skrivit om kärleksideologin, bland annat sociologerna Gisela Helmius och Hans Zetterberg. Helmius (1998) menar att innebörden av kärleksideologin är att sexualiteten är förenad med kärlek. Kärlek och förälskelse gör sexuell samvaro legitimt. Zetterberg (1969) kommer i sin studie ”Om sexuallivet i Sverige” från 1967, fram till att den romantiska kärleken har stort inflytande på kärleksliv och sexuella relationer i Europa. Detta visar sig genom att många i hans studie menar att sexualitet i första hand hör hemma inom ramen för en kärleksrelation, men att äktenskap inte alltid är nödvändigt för att ha en sexuell relation.

Sexuellt riskbeteende

Riskbeteende definieras av Urban Jarlert, socialmedicinare och docent i epidemiologi och folkhälsovetenskap, som *”socialt, ekonomiskt eller biologiskt betingat beteende som förknippas med ökad risk för en specifik sjukdom, ohälsa eller skada”* (Jarlert 2000:279).

Sexuellt riskbeteende kan mätas genom antalet tillfälliga sexuella kontakter, antal sexualpartners och brist på kondomanvändning. När sexualpartners överstiger tre eller fler på 12 månader finns ett riskbeteende för sexuellt överförbara sjukdomar. Även de som har en tillfällig kontakt första kvällen utan kondom anses ha ett riskbeteende. Herlitz (2007) menar vidare att det har skett en bekymmersam utveckling: riskbeteende och sexuellt överförbara infektioner har ökat, särskilt bland ungdomar. Anmärkningsvärt är att allmänheten inte använder kondom i större utsträckning än tidigare i riskfyllda sexuella kontakter. Att främja kondomanvändning är således en viktig del i det förebyggande arbetet.

SOU:s rapport från 2004 ”Samhällets insatser mot hiv/STI - att möta förändring” visar att Sverige, trots det faktum att vi satsat mer på prevention än andra jämförbara länder, inte lyckats att minska spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar.

STI (Sexual Transmitted Infections)

Med STI menas ett flertal sexuellt överförbara infektioner, exempelvis klamydia, kondylom, herpes, gonorré, syfilis samt hiv. Gemensamt för flera av dessa är att man kan vara infekterad utan att märka några symptom. Framför allt klamydia har ökat mest bland ungdomar det senaste decenniet, något som innebär stora individuella och epidemiologiska konsekvenser. Det är därför av stor vikt att följa utvecklingen av STI bland ungdomar, samt deras attityder, kunskapsnivåer samt sexuella beteenden (Forsberg 2005).

Klamydia

Klamydia är en sexuellt överförbar infektion som orsakas av en bakterie (*Chlamydia trachomatis*). Bakterien fäster i urinröret och orsakar en infektion, och hos kvinnor uppstår även bakterien i slidan, ändtarm eller svalg. Bakterien överförs genom kontakt med slemhinnor, oftast genom samlag eller andra oskyddade sexuella kontakter. De symptom som yttrar sig är främst sveda/klåda vid urinering, men det är inte helt ovanligt att infektionen inte ger några symptom alls. För kvinnor kan detta innebära att de kan bära på smittan en längre tid och få bestående skador på äggledarna med risk för sterilitet. Män riskerar att drabbas av inflammation i bitesticklarna. Kondom är idag det säkraste skyddet mot klamydia (SMI).

Idag finns tjänsten www.klamydia.se som startade i maj 2006 som ett forskningsprojekt med ekonomiskt stöd från Folkhälsoinstitutet. Bakom satsningen står Västra Götalandsregionen. Syftet är att underlätta klamydiaprovtagningen samt finna orsaker till den ökade smittspridningen. Via hemsidan går det att beställa hem ett klamydiatest, som sedan skickas in till Virologiska laboratoriet. Efter ungefär 10 dagar är provresultatet klart och provsvaret fås via Internet och en personlig kod. Visar provet att personen är smittad får man en remiss samt information om vart man kan vända sig. Därefter ges som vanligt antibiotikabehandling under 7-10 dagar. Via hemsidan kan ungdomar också få information om klamydia, förekomst, symptom samt behandling.

Hiv

Hiv är ett virus som bryter ned kroppens immunförsvar och kan leda till aids. Spridningen av hiv mellan människor sker genom blod, andra kroppsvätskor och i samband med sexuella

kontakter. Hiv är utspritt över stora delar av världen, men förekommer huvudsakligen i Västafrika (NE).

SMI

Smittskyddsinstitutet är en central förvaltningsmyndighet som bedriver forskning kring olika smittsamma sjukdomar, och arbetar för att få fram effektiva smittskydd och vaccin. Förutom forskning bedriver myndigheten även spridning av information och kunskap till allmänheten.

Internet

I Nationalencyklopedin definieras Internet som ett internationellt nätverk som datorer kan utbyta information genom. Internet är i dagens samhälle en stor kommunikationskanal mellan människor och många, inte minst ungdomar, får bekräftelse och skapar sig en identitet (NE).

Ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningen är en vårdmottagning för ungdomar, oftast upp till 25 år, som behöver rådgivning, stöd, läkemedel eller information gällande sexuella frågor. Numera handlar det ofta om preventivmedelsrådgivning, graviditetstest, p-piller, kondomer, provtagning för könssjukdomar eller stödsamtal för de som mår psykiskt dåligt. I Sverige finns idag över 200 ungdomsmottagningar. Den första tillkom i slutet av 1960-talet, främst till följd av antalet ökade tonårsaborter. Huvudsakligen är det flickor som söker sig till ungdomsmottagningen. Ungdomsmottagningarna samarbetar ofta med skolan för att ungdomar lättare ska hitta till sin mottagning (Bergström-Walan 2002).

Ungdomsmottagningen i Centrum, Göteborg, har funnits i nästan 20 år och vänder sig till ungdomar upp till och med 24 år. Mottagningen består av personal med mångårig erfarenhet och kunskap om ungdomstiden. Verksamheten bygger på att upptäcka psykisk ohälsa och ge ungdomar verktyg för att kunna hantera relationer, kriser, ångest och svarta tankar. Mycket handlar om att stärka ungdomars identitet och självkänsla, samt ge dem stöd i att hantera det som rör kropp och själ (Hushållstidningen Centrum 2008:2).

2. TIDIGARE FORSKNING

2.1 Samhället och omgivningen

Lalander och Johansson (2002) skriver att samhället har förändrats under de senaste decennierna, vilket har skapat nya förutsättningar för identitetskapandet hos ungdomar. Orsaken till denna förändring är en ökad globalisering och medialisering, vilket gör det relativt lätt att ”köpa sig en identitet”. Många färdas över nationella gränser och hämtar mycket intryck från andra länder. De använder begreppet kulturell friställning för att betona hur dagens ungdomar skapar sina identiteter med hjälp av varandra och medierna, snarare än med hjälp av föräldrarnas kloka råd.

Lewin och Helmius genomförde 1983 en sociologisk studie av ungdomars sexuella föreställningar och erfarenheter. De beskriver en genomgripande förändring i den samhälleliga inställningen till ungdomssexualitet och tar upp det faktum att ungdomsmottagningar har ökat i snabb takt och att man arbetar både förebyggande och stödjande. Det finns fler accepterade former för sexualitet som innebär en sorts vidgad sexuell handlingsfrihet. Preventivmedelsutbudet har ökat, vilket gör att ungdomar lättare kan skydda sig, men det innebär samtidigt ett större risktagande. Lewin och Helmius tar upp begreppet frigjordhet och diskuterar hur ungdomar lever i ett samhälle som erbjuder en annorlunda sexuell verklighet, än den som deras föräldrageneration upplevde. Studien tar vidare upp kärleksmoralen som ideologi, och visar att ungdomar då i hög utsträckning kopplade samman kärlek med samlag. Synen på sexualitet och sex är ett sätt att visa ömhet och närhet, och samlag sågs som ett uttryck för förälskelse, gemenskap och kärlek. Det fanns tydliga könsskillnader i hur pojkar och flickor karakteriserar sina sexuella erfarenheter. Flickor ansåg att deras sexuella erfarenhet kan beskrivas i termer av ömt, omtänksamt och mjukt, medan killarna mer resonerade i termer av, skönt, upphetsande, lockande och trevligt.

I boken ”Tonåringar sex och samlevnad” från 1992 återger Karin Edgardh, leg. läkare, resultatet från skolöverstyrelsens enkätundersökning SAM 73-90 som genomfördes bland 2000 17-åringar runt om i Sverige. I boken nämner Edgardh en rad olika faktorer som är betydelsefulla för hur ungdomar samlar sexuella erfarenheter och hur dessa erfarenheter upplevs. Familjens synsätt, vad gäller omsorg om barnen och ungdomarna, har avgörande betydelse för hur tonåringar ser på sig själva och hur de upplever ungdomskärlek och sex. Vuxna utanför familjen, som t.ex. lärare, vänner och kamrater, påverkar i hög grad ungdomars syn på sex och kärlek. Ungdomar delar inte sällan attityder, normer och beteendemönster som är typiska för den egna gruppen och som bland annat avspeglar den klassbakgrund man har. Klass har således inverkan på attityder kring sex och samlevnad. Samhälleliga faktorer som det faktum att vi har ett enormt massmedialt sexualiserat utbud är även det en stark påverkansfaktor, då tillgång till tidningar, film etc. gör att ungdomar har tagit del av sexuella handlingar långt innan de själva har erfarenhet av sex. Undersökningens utgångspunkt är således att samlevnadsmonster och sexuell erfarenhet varierar mellan könen och mellan ungdomar med olika klassbakgrund. Resultatet visar att barn till högre tjänstemän ofta väljer längre teoretiska och studieförberedande linjer, medan de ungdomar som har föräldrar med arbetarbakgrund framförallt väljer kortare, yrkesförberedande linjer. Klassbakgrund som betydelse för undersökningen syftade att ge kunskap som kan bidra till en bättre målgruppsanpassning av skolans sex- och samlevnadsundervisning.

2.2 Nya trender

Hösten 2005 gav Folkhälsoinstitutet ut översiktsrapporten *Ungdomar och sexualitet – en forskningsöversikt år 2005* av Margareta Forsberg, fil. dr. i socialt arbete vid Göteborgs

Universitet. Rapporten är en komplettering av Forsbergs tidigare kunskapsöversikt från år 2000. Forskningen omfattar svenska studier inom området ungdomar och sexualitet publicerade under åren 2000-2005. Ambitionen var att undersöka om några trender och utvecklingstendenser är märkbara. Forsberg inleder med mer generella aspekter på kärlek och sexualitet och konstaterar att i stort sett samtliga ungdomar i gymnasiet någon gång varit förälskade. Vidare visar ett stort antal av studierna att ungefär en tredjedel av ungdomarna har samlagsdebuterat i årskurs 9, och ungefär två tredjedelar har gjort det i årskurs 3 i gymnasiet. Dessutom menar Forsberg att flertalet studier visar att flickor är något tidigare än pojkar, men att denna skillnad är liten och endast handlar om några få månader.

Vidare resonerar även Forsberg kring klass och etnicitet, och menar att detta har stor betydelse för när ungdomar samlagsdebuterar. Ungdomar på praktiskt gymnasium debuterar något tidigare än de som går på ett teoretiskt, och flickor med utländsk bakgrund debuterar betydligt senare än flickor med svensk bakgrund. Det intressanta är att pojkar med utländsk bakgrund däremot tenderar att debutera något tidigare än pojkar med svensk bakgrund.

2.3 Sexuellt riskbeteende

Att ungdomar utsätter sig för risker är vanligt och ingår i en normal tonårsutveckling. På så sätt får ungdomen nya erfarenheter, som leder till ökad mognad och eftertanke. Således är det både positivt och negativt med ungdomars riskbeteende. Genom att överskrida gränser och att experimentera relaterat till sin sexualitet, kan det medföra konsekvenser i form av graviditeter, risken att bli smittad av sexuellt överförbara sjukdomar, samt att utsätta sig för sexuellt risktagande i samband med berusning. Forsberg (2005) nämner även "one-night stands" som en sorts sexuellt risktagande. Dessa risktaganden kan kopplas samman med de tankemönster och normsystem som styr våra intima relationer. Sammanfattningsvis konstaterar Forsberg att kärleksideologin är utsatt för förändringar och som en konsekvens av detta kan man tro att existensen av tillfälliga sexuella kontakter ökar.

Forsberg visar att det område som pekar på störst förändring är antalet sexualpartners. Idag dominerar en mer tillåtande inställning hos ungdomar, exempelvis vad gäller tillfälliga sexuella kontakter. Ungdomar idag har fler sexuella partners, och den största ökningen har skett bland tjejer.

Begreppet KK är relativt nytt. KK betyder knullkompis, och innebär att man har samlag vänner emellan, utan någon egentlig kärleksrelation eller förälskelse. Några av studierna i Forsbergs rapport visar att nästan hälften av ungdomarna i årskurs 3 i gymnasiet har haft erfarenhet av att ha haft en KK. Forskningen visar även att ungdomar i stor utsträckning använder preventivmedel. Vid första samlaget är det mellan 71-76 procent som använder något preventivmedel. Kondom är vanligast vid första samlaget.

Monica Christianson, forskare inom området sexuell hälsa vid Umeå Universitet, utkom 2006 med publikationen "What's behind sexual risk taking?". Hon undersökte erfarenheter av sexuellt risktagande hos unga kvinnor och män. Resultaten visade att bakom sexuellt risktagande fanns bland många av de unga en drivkraft till att få ett förhållande. Hon fann även en ojämn ansvarsfördelning vad gällde kondomer, där de unga männen förväntade sig att kvinnorna skulle vara "kondombefrämjande". Genom att drabbas av klamydia, så kände kvinnorna skuld och rädsla för att ha smittat andra, medan männen istället kände sig nöjda med att få snabb behandling.

2.3.1 Klamydiaförekomst

Forsberg (2005) konstaterar att vi idag lever i en tid med generellt högre risktagande i sexuella sammanhang, än under de föregående decennierna. Sexuellt överförbara infektioner, framförallt klamydia, är mycket utbredd bland ungdomar. Unga människor i åldersgruppen 15-29 står för 87 procent av samtliga anmälda fall år 2004. Flera av studierna pekar på att unga kvinnor ser sig mer riskmedvetna än unga män. Samtidigt finns det en benägenhet att mer ansvar läggs på kvinnor för exempelvis smittskydd.

Aktuell statistik från www.klamydia.se visar att 7.69 % av dem som hittills testat sig, totalt 11 502 personer, var smittade med klamydia. Vidare har samtliga besökare fått svara på frågan om de skulle testa sig för klamydia om hemsidan inte fanns. Resultatet visar att 27 % svarade "Ja", 46 % svarade "Ja, men inte i lika hög utsträckning" och 27 % svarade "Nej".

På www.klamydia.se finns även statistik från 2007 som visar att det då anmäldes 47 103 fall av klamydia, vilket är en ökning med 45 % jämfört med 2006. Siffrorna kommer från Folkhälsoinstitutet.

Flera studier i Forsbergs rapport visar en skillnad mellan könen som handlar om känsloreaktioner efter att ha drabbats av en könssjukdom. Tjejer tenderar att i högre grad känna skam och skuld för att ha smittats av klamydia än killar. Killar däremot intar ett mer bekymmersfritt förhållningssätt. Dessa resultat måste förstås i relation till de olika villkor och förhållanden som killar och tjejer lever under. Detta kan innebära en risk att tjejer ses som "smittbärare" medan killar inte ser sig själva som smittbärare. Det krävs två för att bli smittad och smittskydd måste därför bygga på gemensamt ansvar.

Vidare menar Forsberg (Ibid.) att ovanstående könsskillnader kan ses ur ett konstruktivistiskt perspektiv, och som ett resultat av de könsroller som tjejer och killar förväntas ta, samt hur de bemöts av omgivningen. Unga tjejer förväntas i högre grad än killar kontrollera den egna sexualiteten och agera respektabelt. Förändringen mot ett mer tolerant förhållningssätt med avseende på sex, kan tolkas som en upplösning av det romantiska kärlekskomplexet. *"Denna upplösning blir synlig dels i en förändring av kärleksideologin, alltså den ideologi som kopplar samman sexualiteten med kärlek, dels i en förändring och ett ifrågasättande av heteronormativiteten, alltså av utgångspunkten att den heterosexuella relationen är ett självklart normaltillstånd"* (2005:13).

2.3.2 Homosexualitet och riskbeteende

Tikkanen (2008) tar i sin avhandling om riskbeteende bland homosexuella män, upp en kombination mellan att de som har haft en STI, sexual transmitted infections, är indikationer på ett riskbeteende. De som är hivpositiva är dubbelt så många bland dem som har haft en STI. Enligt Tikkanen kan en jämförelse göras mellan de som inte haft en STI under det senaste året och de som har haft STI. De män som har haft det är i regel dem som har haft oskyddat samlag med ett större antal partner. Tikkanen tar också upp alkohol som en tydlig riskfaktor. Alkoholen hade stor inverkan när männen själva förklarade varför ett oskyddat samlag hade ägt rum. Hälften av männen som hade druckit alkohol vittnar om att ruset påverkade risktagandet.

Även kondomanvändningen är låg enligt Tikkanen. Fyra av tio hade använt kondom vid den senaste sexuella kontakten. Däremot är kondomanvändningen dubbelt så stor vid tillfälliga sexuella förbindelser än de som har en stadig partner. Det finns inte någon skillnad i ålder när Tikkanen jämför ålder i samband med oskyddat samlag. Däremot fanns det en skillnad i fråga

om antalet partners och ålder. Här är de yngre männen något överrepresenterade. De finns också ett samband mellan de som har haft fler partners och antalet män som har haft oskyddat samlag.

2.3.3 Alkohol och riskbeteende

Forsberg (2005) menar att alkoholkonsumtion i samband med sexuellt umgänge oftare resulterar i ett ökat risktagande. En studie av kvinnliga studenter från Uppsala visar att 31 procent har haft sex på grund av alkoholintag, något som de senare har ångrat. Vidare menar Forsberg att alkohol kan fungera som ansvarsbefriande, något att skylla på för att undvika skam och ånger efter sex. Det är konstaterat att människor som brukar alkohol generellt har mer liberala attityder till sexualitet. Det kan urskiljas en könsskillnad vad gäller kopplingen mellan sex och alkoholbruk. Det är vanligare att tjejer dricker alkohol i samband med sex, än killar. Likaså konstaterar Forsberg en skillnad mellan olika gymnasieinriktningar. 27 % av gymnasieeleverna på de praktiska programmen, jämfört med 19 % av eleverna på teoretiska programmen, anger att de konsumerade alkohol i samband med samlagsdebuten.

Enligt Lalander och Johanson (2002) har alkoholen en symbolisk gemenskapstillhörighet. När alkoholen tas fram under festligheter signalerar det att andra normer än som vanligt är de rådande i vissa sammanhang är godkända. Glaset i handen blir ett slags identitetskapande och tillhörighet till de andra festdeltagande. Alkoholen symboliserar både den sociala gemenskapen och tillhörigheten men även för att bli socialt smidig och eventuellt inleda nya kontakter och relationer. Alkoholen används därmed inte bara för att stärka redan existerande gemenskaper utan också för att skapa nya.

Leifman (2000) visar i sin rapport att alkoholkonsumtionen bland ungdomar har ökat under senare år. Det är inte ovanligt att alkoholdebuten sker redan vid 14-15 års ålder. Studien visar att det finns en könsskillnad bland yngre i alkoholkonsumtion. Flickor tenderar att debutera och konsumera mera alkohol i tidig ålder, för killarna är konsumtionen ungefär likvärdig, men killarna dricker något mer. En förklaringsfaktor till den ökade alkoholkonsumtionen som har skett de senaste åren handlar om att det har skett en ökad individualisering och därmed ett ökat accepterade av avvikande livsstilar och minoriteter. Ungdomar dricker alkohol för att uppnå de positiva effekterna som alkoholen kan ge. Men de positiva effekterna som kan fås går hand i hand med de negativa. Undersökningar som genomförts i Sverige visar att tidig alkoholdebut är starkt kopplat till senare hög alkoholkonsumtion. Således kan det finnas ett samband mellan tidiga tecken på avvikande beteende och senare avvikande beteende i form av exempelvis alkoholmissbruk.

2.4 Internet och sexualitet

En helt ny arena för kommunikation kring sex har uppstått genom Internet. Forsberg (2005) diskuterar kring de möjligheter och risker som Internet innebär. Möjligheterna handlar enligt henne om att ungdomar idag lättare kan söka kunskap om sexualitet, söka nya positiva kontakter samt pröva och utforska sin egen sexualitet. De risker som förknippas med Internet handlar om att ungdomar kan exponeras för sexuella budskap och pornografi som de inte vill ta del av. En annan risk är att ungdomar kan påverkas så att de träffar personer via Internet som i verkligheten visar sig vara någon helt annan än den de presenterat sig som. Forsberg diskuterar också kring så kallade "fjortissajter" som ger ungdomarna en möjlighet att ta del av och lägga ut egna närgångna bilder såsom naken- och samlagsbilder.

Månsson mfl (2003) har frågat sig hur de förändringar som Internet medfört kan tänkas påverka sexualkulturen i vårt samhälle. I sin forskning kom de fram till att 80 % av de totalt

1828 svarande i en enkätstudie uppger att de använder Internet för kärleks- och sexuella syften. Åldersmässigt visar studien att användandet av Internet för sådana kontakter är överlag överrepresenterade bland yngre personer, mellan 18 och 25 år. Detta kan förklaras med att yngre människor generellt är mer aktiva på Internet. En annan förklaring är att ungdomar är mer benägna att skaffa sig kunskaper om kärlek och sexualitet, och därigenom utöka sina erfarenheter. Studien visar också att de flesta som använder Internet, letar efter någon att flirta med. Det skiljer sig dock mellan män och kvinnor. Män är enligt studien något mer inriktade på sexuella kontakter medan kvinnor är mer intresserad av en relationskontakt.

Lövgren-Mårtensson och Månsson (2006) menar att sexualitet i media och på Internet skyndar på dagens unga in i vuxenlivets sexualitet. Fler tjejer än killar beskrivs känna sig stressade över att komma i kontakt med sex överallt. Känslan av frustration av att inte själv få bestämma över sin sexualitet, bidrar till stress och osäkerhet hos många. Lövgren-Mårtensson och Månsson visar också att Internet är en stor trend för spridning av sexualitet, samt att det är överrepresenterat av yngre användare. Därför är det inte förvånande att en stor del av pornografin hos yngre användare sker just via Internet. Det är inte helt ovanligt med så kallade "pop-up"-länkar som hänvisar till olika pornografiska sidor.

Vid flera tillfällen kan det konstateras att Internet har ökat tillgängligheten och att det har blivit allt lättare att konsumera pornografi och sex. En beskrivning som ges är att ju lättare det är att hitta sex på Internet, desto mer tillåtande och normaliserade blir därmed attityden kring sexualitet via Internet. De flesta ungdomarna håller med om att attityderna och normerna kring pornografikonsumtion har blivit mer tillåtande. När några av killarna i Lövgren-Mårtensson och Månssons studie diskuterar Internets konsumtion, ger de inte bara en bild av porrfilmer och bilder som anspelar på sex, utan menar också att det går att få en sådan kontakt med "vanliga tjejer".

Även andra Internetforum där ungdomar exponeras tas upp. Ett exempel är sajten www.snyggast.com där ungdomar lägger upp bilder på sig själva, ofta lättklädda, som sedan ska betygssättas av andra jämnåriga. Tjejer framställs ofta i sexualiserade poser där fokus ligger på bröst och plutade munnar. Kan detta ses som ofrivillig anpassning till det rådande idealet, eller finns det en lekfullhet och nyfikenhet kring sin egen sexualitet som exponeras på Internet?

3. TEORETISKA PERSPEKTIV

3.1 Sexualteoretiskt perspektiv

3.1.1 Sexualiteten som begrepp

Världshälsoorganisationen (WHO) har följande definition av begreppet sexualitet:

"Sexualiteten är en integrerad del av varje människas personlighet, och det gäller så väl man som kvinna som barn. Den är ett grundbehov och en aspekt av att vara mänsklig, som inte kan skiljas ifrån andra livsaspekter. Sexualiteten är inte synonymt med samlag, den handlar inte om huruvida vi kan ha orgasmer eller inte, och inte heller summan av våra erotiska liv. Dessa kan, men behöver inte vara en del av vår sexualitet. Sexualiteten är mycket mer: den finns i energin som driver oss att söka kärlek, kontakt, värme och närhet. Den uttrycks i vårt sätt att känna och väcka känslor samt att röra vid varandra. Sexualiteten påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa".

För människans del har alltså sexualiteten både en biologisk funktion och en social funktion. Den är inte begränsad till fortplantning, utan är även intimt förbunden med nära relationer, kärlek, lust och fysisk kontakt. Vår sexualitet och sexuella beteende påverkar därför många områden i livet.

I boken *Sexualteori* från 1983 presenterar Sigmund Freud sin teori om sexualitetens betydelse för människan. Grundtanken i Freuds sexualteori är att människan förfogar över en fysiologiskt grundad sexualdrift. Vidare talar han om människans "könsdrift", och menar att varje individ har sexuella behov, likställda med behovet av föda. Vetenskapen använder ordet "libido", som likställs med lust och känslan av tillfredsställelse. Den allmänna uppfattningen är att denna könsdrift saknas hos barn och uppträder i samband med puberteten. Freud tillbakavisar detta och menar istället att sexuella aktiviteter uppstår redan hos små barn.

Även Giddens (1995) för en diskussion om människans sexuella behov i sin bok *Intimitetens omvandling*. Han beskriver hur den romantiska kärleken som ideal ersatts av en idé om en ren relation där samvaron bygger på en sexuell och känslomässig jämställdhet. Vidare använder Giddens begreppet "plastisk sexualitet", och menar att dess framväxt är avgörande för den rena relationen, en sexualitet som befriats från fortplantningens behov. Giddens teori avspeglas hos dagens sexualteoretiker, som många menar att sexualiteten idag är frikopplad från djupare känslor. Utmärkande för dagens sexualitet är dess individualisering.

3.1.2 Sexuell hälsa

"Sexuell hälsa är ett tillstånd av fysiskt, emotionellt, mentalt och socialt välbefinnande relaterat till sexualitet, det är inte endast frånvaro av sjukdom, dysfunktion eller svaghet" (Hulter 2004:270).

Sexuell hälsa är således ett begrepp som innefattar många perspektiv, bland annat säkert sex, respektfullt närmande, frihet från förtryck och våld, könssjukdomar samt kärlek och ömhet.

Hulter (2004) konstaterar att det är dags att fundera över hur vi kan inspirera dagens ungdomar och vuxna till en bättre sexuell hälsa. Ungdomsmottagningar har länge verkat för ungdomars sexuella hälsa. Vidare menar Hulter att ungdomsmottagningarna saknar resurser för att både hinna med ungdomars fysiska och psykiska svårigheter. Idag begränsas de tyvärr till att främst beakta de fysiska riskerna, såsom graviditet och könssjukdomar. Det räcker inte

med enbart medicinsk kunskap för att hjälpa ungdomar med sexuella svårigheter. Problemen kan idag kopplas till mer psykosomatiska symptom, vilket kräver psykopedagogisk kunskap.

3.1.3 Alkohol och sexualitet

Motivationen för att använda alkohol handlar många gånger om att underlätta sexuella kontakter. Hulter (2004) framhåller att alkohol ofta används för att reducera ångslan och osäkerhet, med en förhoppning om att öka den sexuella upplevelsen och göra den mer intensiv. Särskilt ungdomar experimenterar ofta med droger och alkohol för att våga uttrycka sin sexualitet i mötet med andra.

3.2 Symbolisk interaktionism och socialkonstruktivism

Symbolisk interaktionism är ett perspektiv inom socialpsykologin som intresserar sig för förståelsen av sociala fenomen och det samhälle vi lever i. Teorin används för att studera och analysera mänskligt beteende och grupper (Trost & Levin 1999). I människans samspel med andra individer formas och utvecklas gemensamma föreställningar och meningssammanhang. Den symboliska interaktionismen menar vidare att det är människans tolkningar av olika sociala situationer som angör hur hon kommer att agera (Svensson 1996). Inom socialkonstruktivismen existerar upplevelsen att omvärlden socialt konstruerad, vilket menas att sociala processer ligger till grund för hur vi konstruerar verkligheten. Språket är socialt konstruerat och något som människor har skapat tillsammans. Således är språket en kunskapskälla som gör oss till tänkande varelser. Socialkonstruktivism söker svara på frågan hur den sociala kontexten påverkar vår kunskap. Till detta rymmer en ingång till att betrakta saker och ting på ett annat sätt, det vill säga alternativa synsätt att uppfatta verkligheten. Tillämpning av socialkonstruktivism används ofta för att bryta upp, eller låsa upp traditionella föreställningar som ofta är cementerade (Wenneberg 2001).

Vår undersökning handlar om ungdomars attityder och inställningar till sexualitet och samlevnadsrelationer, samt hur den enskilde påverkas av omgivningens värderingar. Vi är intresserade av hur ungdomar berörs av varandra och hur detta gestaltas i de sexuella relationerna. Då både den symboliska interaktionismen och socialkonstruktivismen förklarar hur roller övergår i identiteter, menar vi att det är bra teorier att använda i förståelsen för individens handlande.

Enligt Trost och Levin (1999) är George Herbert Mead, Charles Horton Cooley och Herbert Blumer tre viktiga gestalter inom den symboliska interaktionismen. Enligt Mead innebär socialt beteende att minst två människor tar varandra i beaktande i en process av interaktion och kommunikation. Denna interaktion sker enligt Mead med gester. Man skulle också kunna tala om attityder. Med attityd menas inom sociologin en handlingsberedskap, det vill säga en tendens att bete sig på ett visst sätt i en given situation. Med gester menas således det yttre och synliga beteendet, medan attityder är något inre hos individen som utlöser gesten. När en gest har samma innebörd för den som utför den som för den som gesten är riktad mot talar Mead om en *signifikant symbol*. Det viktiga med signifikanta symboler är att de möjliggör det Mead kallar *attitydövertagande*. Det innebär att individen "tar den andres attityd" till sig själv och sina handlingar. Detta ger således individen en möjlighet att se på sig själv utifrån den andres position och på så sätt styra och anpassa sig eget beteende. Genom andras attityder till oss själva bygger och skapar vi vår egen existens (Svensson 1996).

3.2.1 Gruppens påverkan på individen

Vidare beskriver Trost och Levin (1999) Cooleys begrepp *spegeljaget*, som påminner om Meads tanke om ett attitydövertagande. Cooley menar att människan ser på sig själv genom

att iaktta andra, och ser då den andra personens bedömning av sig själv. Ur dessa föreställningar uppstår vårt sociala jag, en positiv eller negativ självkänsla. Till viss del hämmar vårt spegeljag våra möjligheter: vårt beteende styrs av våra egna och andras föreställningar. De talar om för oss vad vi får göra och inte får göra. På detta sätt styrs och begränsas individens fantasi. Cooley skapade också begreppet *primärgrupp*, och menar att gruppen är vaggan för vår utveckling och socialisation. En sådan grupp kännetecknas av närhet, ansikte mot ansikte kontakt och samarbete, och ger människan en känsla av social tillhörighet. En stor del av den sociala interaktionen sker genom det talade språket, men även andra förnimmelserförmågor, såsom synen, är en del i kommunikationen. Uppförande, utseende och kläder utgör en väsentlig del i den sociala interaktionen.

Trost och Levin (Ibid.) diskuterar kring hur även Blumer resonerar kring gruppens påverkan på individen, och menar att grupp beteende eller kollektivt beteende består av sammankopplade individuella beteenden. Mänsklig interaktion sker genom symboler, tolkningar och perception och genom att vi tillskriver andra människors beteende en bestämd mening. Svensson (1996) menar att ”verkligheten” för den symboliska interaktionismen i grundläggande mening är socialt konstruerad, det vill säga att det är individers och gruppers tolkningar samt definitioner sociala situationer som avgör hur de kommer att agera och reagera. En av de första skillnader människan märker i relation till andra runtomkring handlar om kön. Hur ungdomar uppträder har att göra med den grupp och omgivning som de befinner sig i, vilket påverkar attityder och föreställningar kring sexualitet.

Sammanhållningen i en grupp står för närhet mellan medlemmarna, en vilja att tillhöra gruppen och en stolthet över medlemskapet som bidrar till en meningsfull helhet i det man gör tillsammans. Vidare leder sammanhållning till högre stresstålighet, ökad tillfredsställelse och kvantitativt bättre prestationer. En stark gemenskap gör att medlemmar påverkar varandra mer, det ömsesidiga beroendet ökar, och denna påverkan kan stärka arbetet i riktning mot målen (Nilsson 2005).

Det är vanligt att människan finner sina sexualpartners inom den sociala grupp som hon tillhör. Föreställningar om vad som är normalt och inom normer för sexuellt beteende, skapas således inom det sociala sammanhang som man tillhör (Löfgren-Mårtensson 2003).

3.2.2 Samhällets påverkan på kön och sexualitet

Det interaktionistiska perspektivet innefattar, som vi nämnde tidigare, förutom en förståelse för individens samspel med andra, även ett mer allomfattande perspektiv som intresserar sig för den övergripande samhällssynen. Sådana strukturella förhållanden är exempelvis sociala klasser, kulturer och normsystem. Dessa strukturer påverkar individens handlande (Berg 1975). Existerande uppfattningar och föreställningar som finns om sexualiteten kan förstås som sociala konstruktioner. Dessa formas genom den socialisations- och sexualiseringsprocess som ungdomen genomgår under sin uppväxt. Genom denna samhällsliga process lär vi oss när, var, hur och med vem vi kan agera sexuellt (Löfgren-Mårtensson 2003).

Sexualiteten är en social konstruktion genom att den bidrar till att vi uppfattar vårt sätt att uttrycka oss sexuellt som det ”naturliga”. När andra människor beter sig på annat sätt måste det förklaras. Den naturliga sexualiteten formas och kontrolleras genom en socialisation och sexualiseringsprocesser som vi formar under vår barndom och ungdom. Processerna konstruerar vår verklighetsbild och bestämmer hur vi uttrycker oss sexuellt. Att existerande normer är socialt konstruerade innebär att det inte är helt fritt att uttrycka sin sexualitet. Det

finns givna sexuella spelregler att förhålla sig till som uttrycker vad som är normalt, rätt och väsentligt (Lewin 2002).

Magnusson (1998) menar att ”kvinnlighet” och ”manlighet” är under ständig förändring i det svenska samhället. Betydelsen av att tillhöra ett kön förändras för var och en genom historien, och händelser och processer som ligger utanför den egna individens könsroll, och som oftast inte har något med kön att göra. De kulturella och personliga innebörderna i att vara kvinna eller man genomgår omvandlingar och förändringen sker i ett inriktat samspel mellan samhället och den enskilda.

Forskning visar att individualitet och individuell autonomi är en stark och generell trend i moderna västerländska kulturer. Denna trend kännetecknas av ambivalens och osäkerhet inför tänkbara framtider. I vår vardag måste vi reflektera och lära oss hantera vardagslivets osäkerheter (Bäck-Wiklund & Bergsten 1997).

Bäck-Wiklund och Bergsten menar att det har skett en ideologisk förändring och en övergång från traditionell familj med en asymmetrisk rollfördelning och fasta skillnader mellan könen till en jämlik familj där mannen och kvinnan förutsätts dela allt och ta lika ansvar. Det faktum att vi har en arbetslinje i Sverige kräver att staten finansierar offentlig barnomsorg för att skapa jämställdhet och autonomi för fäder och mödrar. Det möjliggör att kvinnor kan ta för sig och ge sig ut på arbetsmarknaden i större utsträckning än förr. I takt med de förändrade normerna ställs större krav på att dagens ungdomar följer de rådande samhällsidealen för manligt och kvinnligt.

Trost och Levin (1999) menar att skillnader mellan könen visar sig i att samhällets preferenser främjar män och att det som är deras styrka leder till makt och betydelse i den samhälleliga kontexten. Kvinnors styrka leder till makt i den privata sfären, men samhället värdesätter inte denna kategori av makt lika högt. Detta kan leda till att kvinnors makt försämras i samhällsordningen. Tolkningsramen söks i interaktionen mellan människor i det sociala systemet. Denna förutsättning finns i vårt samhälle och ingår i alla samhällsnivåer.

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) använder Giddens tes om de ”öppna relationerna” för att visa hur kulturella förändringar har olika innebörder för könen. Giddens analyserar hur nära relationer formas och upplöses i samhället. Han anser att den ökade individualiseringen och trycket på kvinnan som autonom individ, har underminerat föreställningen om att kärlek med nödvändighet hör samman med äktenskap och barn. En föreställning som på senare år trätt fram är att betrakta kvinnan som den moderna kvinnan, fri från att ingå relationer och att vidmakthålla dem på andra villkor än tidigare. Ytterligare en föreställning om normer för manligt och kvinnligt är ideologiskt förankrade i de traditionella folksagorna. Kvinnan förknippas med ”det privata” och mannen med det ”offentliga”.

Inträdet i vuxenlivet handlar till stor del om att utforma en könsidentitet i relation till samhälleliga normer och regler. Denna socialisation handlar om ett ”församhälleligande” som sker överallt, både i hemmet, i skolan och i andra samhälleliga kontexter. Ett senmodernt drag är att samhällets normer blivit mer tillåtande med avseende på det sexuella. Samtidigt menar Lalander och Johansson (2002) att det senmoderna samhället ställer dubbeltydiga krav: ungdomen befinner sig idag i ett spänningsfält mellan en strängare sexualmoral och en sexuell frigjordhet. Den samhälleliga debatten pratar både om betydelsen av det romantiska kärlekskomplexet, samtidigt som den inte helt talar emot en öppnare sexualitet, exempelvis genom ”kompissex”. Vidare betonar Lalander och Johansson hur samhället idag spelar en

vidare roll för ungdomars identitetsskapande. Ideal hämtas idag inte enbart från kompisgruppen, utan i större utsträckning från de förebilder som existerar i samhället. Den unga, vackra och perfekta kroppen står i centrum för hela konsumtionskulturen. I allt från reklam till filmer möter ungdomen denna bild.

3.3 Kommunikationsteori

Kommunikation och språk gör det möjligt för oss att möta andra människor, och att möta oss själva. Kommunikation handlar om samspel mellan människor och kan därför vara en svår process. Nilsson och Waldemarsson (2007) diskuterar genus och kön och att ett visst kön formar en grundläggande del av vår personlighet och därmed även kommunikationsmönster.

I takt med globaliseringens framväxt, som bidragit till möten över olika kulturgränser och förändrade livsstilar, har synen på manligt respektive kvinnligt förändrats. Könsskillnader måste därför alltid diskuteras utifrån skillnad mellan generellt och individuellt, och mellan mansroll, vad som är typiskt manligt samt kvinnoroll, vad som är typiskt kvinnligt. Enquist (2004) har gjort iakttagelser när det gäller mäns och kvinnors förmåga eller oförmåga att tala med varandra. Det finns en övergripande skillnad mellan könen som handlar om hur män ofta vill hålla sig på det sakliga planet och gör vid förhandlingar upp regler för kommunikationen eller förhandlingen. Kvinnor har en benägenhet att vilja definiera relationer mer än män och är i samtal inte lika regelstyrda. Enligt Enquist beror kontaktsvårigheter mellan könen på att varje individ känner sig mest hemma med sitt eget sätt att representera vekligheten. Inte sällan anser man att det egna sättet är det rätta sättet att kommunicera på, och att det motsatta könet inte förstår eller inser värdet av mitt sätt att tala. För att uppnå en god kontakt mellan varandra förutsätter det att man anpassar sitt sätt att kommunicera till den målgruppens "aktuella repertoar", vilket förutsätter inlevelseförmåga och en egen inre repertoar. Med en sådan repertoar menas var och ens personliga referensram. Således menar Enquist att det är farligt att utgå från att människor har likvärdiga insikter, värderingar och färdigheter som man själv, eller som man önskar att de skulle ha.

Vidare diskuterar Enquist hur kön gör att vi ser på världen på olika sätt. Människan talar, tänker och tolkar samma händelser på annat sätt. Tidigt i livet får vi lära oss att det finns olika förväntningar på kvinnor och män, vilket tar sig uttryck i de bilder, idéer och normer som ingår i respektive könsroll och som tidigt blir inpräglade i var och en av oss.

Nilsson och Waldemarsson (2007) resonerar kring olika kommunikationsstilar som har betydelse i blandade grupper mellan kvinnor och män. Skillnader i kommunikationen behöver inte bara ha med könstillhörighet att göra, utan kan ha att göra med olika positioner i en organisation eller maktskillnader. Vad som är väsentligt är att kommunikation sker på två nivåer samtidigt, verbal och ickeverbal. För att korta ner så fokuserar män på innehållsnivån och kvinnor på relationsnivån. Kvinnor är de som för det mesta initierar samtalsämnen, medan män utvecklar och följer upp samtalsämnen. Vidare pekar forskning på att kvinnor under samtal både ger och förväntar sig återkoppling, vilket visar sig genom att kvinnor är de som nickar och ler, detta för att markera att de lyssnar. Män håller ofta inne med sina reaktioner, för att få en helhetsuppfattning innan de visar vad de tycker.

Språket är nyckeln till att förstå och bli förstådd. Det är svårt att urskilja en sorts riktig eller bättre form av kommunikationsmönster eller olika former av språkanvändning, den ena formen är inte bättre än den andra. Det handlar om olika sätt att uttrycka samma yttre och inre verklighet. Att beakta dessa kommunikationsmönster som komplementära är viktigt för att lösa konflikter och svåra meningsskiljaktigheter. Om det blir ett bra samtal mellan parter

stärks relationen och oklarheter och förvirring kan förminska (Nilsson & Waldemarsson 2007).

I dagens samhälle dominerar en önskan om ett häftigare sexliv, då detta upplevs som ett ideal i ett "översexualiserat" mediasamhälle. Denna norm har fått benämningen *sexstress*. Ett stort dilemma i många förhållanden idag handlar om "då en vill och den andra inte". Bland ungdomar idag är det vanligt att förväntningar styr sexlivet. Själva samlaget kan lätt övergå till en plikt för att bevisa för andra att förhållandet är "normalt". Vår personlighet återspeglas även i vår sexualitet. Ofta upplevs kvinnor ha större behov av både närhet, ömhet, kontakt och samtal, medan män oftare förknippas med den fysiska sexualiteten. Lennéer-Axelsson (1996) betonar vikten av *förhandling* när parter olika intressen och önskemål inte överensstämmer. Med förhandling menas ett sätt att koordinera behov och intressen. Genom förhandlingen hämtas samtycke som leder till en form av överenskommelse. Ett vanligt problem är att man har svårt att kommunicera med varandra om vad som är skönt och mindre skönt sexuellt. Denna svårighet att tala i klartext och förmedla sina sexuella önskemål till varandra kallas för *sovrumsdiplomat*.

Lennéer-Axelsson menar att det kan underlätta att båda parter i ett förhållande kommunicera med andra utomstående om sina sexuella upplevelser. På så sätt kan man upptäcka gemensamma dilemman och få stöd av varandra. Dessa utomstående kan exempelvis vara andra par eller vänner. Sådana kollektiva samtal sker idag i större utsträckning mestadels mellan kvinnor.

I allt samspel mellan människor är en väsentlig fråga "Vad vill jag?". Man överlägger således inte bara med andra utan också med sig själv, om sina egna behov och intressen samt om för- och nackdelar med beslut. Det är mycket lättare att få gehör för sina behov när man är rätt så säker på och tydlig med vad man själv vill. När man har en klar uppfattning om vad man vill, är det svårare för andra att trycka på ens inre känsliga punkt, och det är därmed svårare för dem att utnyttja ens osäkerhet. Många kvinnor bär på en inre bromskloss för att i klartext uttrycka sin egen vilja. *Jagbudskap* är en viktig del i kommunikation och konflikthantering. Om den ena parten talar både jagspråk och klarspråk överförs detta ofta på motparten. En större ärlighet från bådars håll kan då utvecklas.

Vidare redogör Lennéer-Axelsson (Ibid.) för begreppet *dialoginriktad kommunikation*, som präglas av respekt för varandras olik tänkande. I en sådan förhandlingskommunikation lyssnar man in den andres känslor och tankevärld, och kan då komma med relevanta argument. Utmärkande för en bra förhandling är att man lyssnar och tänker mer än man talar. De viktigaste inslagen i förhandlingskommunikation är argument som anknyter till känslor, behov, kunskap och värderingar. Ofta låses kommunikationen fast i att "övertala" den andre. Övertygelse kan knytas till maktmetoder och manipulation, men kan även ske med hjälp av charm och karisma. Detta benämns som den *förförande förhandlingsstilen*. Om man inte riktigt vet vad man själv vill, eller under andra omständigheter såsom onykterhet, är det lätt att bli övertalad. En sådan situation kan exempelvis vara då två ungdomar möts på krogen, och den ena av dem är så alkoholpåverkad att han/hon inte orkar sätta sig emot förförelsens charm och påtryckningar. Det gäller att respektera ett nej och att inte utnyttja då den andra är osäker med sin egen vilja. I ett gott förhållande missbrukas emellertid inte svagheterna.

Sex är på många sätt tabu, inte minst för kvinnor. Majoriteten av oss måste kämpa för att bygga upp en sexuell självkänsla, för att kunna prata om sex och de känslor man har. Delilah och Flodman (2007) menar att den sexuella självkänslan i många fall är nyckeln till att våga

tala om sex och att ta initiativ. Föreställningen om att man ska vara en "fin flicka" sätter många hinder. Ett sexuellt förhållande som bygger på trygghet och öppenhet underlättar kommunikationen och gör att man får bättre självkänsla. Ett sätt att lära sig att kommunicera med sin partner om känslor och sexuella gränser, är att prata om sex med sina vänner. Delilah och Flodman anser vidare att det kan vara bra att använda Internet då man saknar vänner att prata om det privata med. Idag finns det många diskussionsforum, chattar och communityn som är inriktade på sex och som kan hjälpa ungdomen att finna vägar till att våga prata med sin partner om det som är svårt.

Delilah och Flodman (Ibid.) menar också att man bör prata om sex tidigt i ett förhållande. Det är aldrig för sent att prata, men det kan bli svårare ju längre tiden går. Författarna talar om begreppet *sexuella förhandlingar*, som innebär att försöka kommunicera om vad man tycker om och vad båda vill göra tillsammans. Sådana förhandlingar är bra oavsett om det är en tillfällig sexuell partner, eller någon man känner väl. Det handlar om att förhandla i förväg och tillsammans planera och skaffa sig kunskap om vad som är viktigt för var och en. Det är dock minst lika viktigt att kommunicera efteråt, exempelvis efter sex.

Oftast har ord olika innebörd för olika personer och i olika sammanhang. Ord kan vara laddade med en mängd olika känslor och associationer som gör det svårt för ett par att kommunicera. En vanlig åsikt är att för mycket prat förstör stämningen, och att det är svårt att prata om det privata och intima. Här framför Delilah och Flodman att kommunikation utan ord är nog så viktigt i dessa sammanhang. Genom kroppsspråket kan man ändå kommunicera om gränser och annat som är svårt att prata öppet om. Likaså kan man kommunicera genom att skriva istället för att prata.

Vidare nämner Delilah och Flodman att alkohol har stort påverkan på vår kommunikation. Alkohol kan göra det svårare att uppfatta var gränserna går, och risken är stor att kommunikationen brister, att den ena vill och inte den andra, och att man börjar tjata och tafsa.

3.4 Genusteori

Genuspsykologi beskriver och förklarar hur kön, genus och sexualitet påverkar vem vi är, hur vi känner, tänker och handlar som individer. Genusteori behandlar detta ur flera olika perspektiv, såsom biologiskt, psykologiskt, kritiskt, socialkonstruktivistiskt och feministiskt perspektiv. Vi väljer att enbart koppla genusteori till ett socialkonstruktivistiskt synsätt, för att det belyser hur kön konstrueras i förhållande till samhället och mänskliga relationer (Stainton Rogers & Stainton Rogers 2002). Kön är konstruerat: normer och värderingar skapas i samspel mellan människor. Enligt Forsberg (2005) är kön ett fenomen som i hög grad är föränderligt och som kan överskridas. Kön skapas i relation till det som ligger utanför individen, genom samspel, kontakt och vårt agerande. Man kan därför tala om att "göra kön".

Hirdman (1998) talar om ett genussystem, det vill säga det nätverk av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar som bildar mönster och ordnar kön. Detta genussystem menar hon är en grundläggande ordning och förutsättning för andra ordningar såsom politiska och sociala ordningar. Utmärkande för genussystemet är dess två "bärande bjälkar". Den ena handlar är den hierarki, där mannen är norm, och den andra är "isärhållandets tabu". Vidare talar Hirdman om "isärhållandets logik" och menar att manligt och kvinnligt inte ska blandas. Det innebär att varje samhälle och varje tid har ett kontrakt för samspelet mellan könen. Detta styr synen på manligt och kvinnligt, och sätter sin prägel på den enskilda människans liv och ger utslag i familjelivet. Hirdman menar att "genuskontrakten" som handlar om idealbilden av

kvinnor och män, finns med på olika nivåer, och kan bidra till förståelse av hur till exempel kvinnor i missbruk kan förstås utifrån föreställningar om kvinnan i samhället.

3.4.1 Konstruktion av kön och sexualitet

Stainton Rogers och Stainton Rogers (2002) diskuterar socialisationens betydelse för hur människan förvärvar sin förståelse för kön och lär sig att uppföra sig på ett sätt som är lämpligt för ett visst kön. Den sociala inlärningsteorin är en infallsvinkel som har släktskap med den symboliska interaktionismen, i det avseende att teorin också hävdar att människans beteende är inlärt, vilket således påverkar könsbeteendets utveckling. Ungdomar lär sig efter hand att klassificera andras beteende i könstermer. Vidare utvecklas på detta sett *könsscheman* för kvinnlighet och manlighet, vilka består upp till vuxen ålder. Dessa könsscheman kan i sin tur leda till könsstereotypisering. Med könsstereotypisering menas en schematisk uppsättning föreställningar om de egenskaper och beteenden som förväntas och ses som lämpliga för kvinnor och män. Dessa stereotyper definierar vad det innebär att "vara en riktig man" och "en riktig kvinna". Den som avviker från kraftigt höga förväntningarna betraktas som något udda och onaturliga. Vidare menar Stainton Rogers och Stainton Rogers att en riktig man ofta förknippas med att inte vara "fjollig", vinna respekt genom att nå framgångar exempelvis genom att ha många tjejer, tro på sig själv, kunna hävda sig själv samt ha möjlighet att använda våld då han behöver försvara sig. En motsvarande bild ges av kvinnan, som associeras med värme och omtänksamhet, renhet i sexuell bemärkelse samt att inte bete sig som en "slampa". Med renhet menas även att kvinnan ska sköta sin kropp och se den som något heligt, som finns till för att attrahera det motsatta könet. Rådande ideal är fortfarande att bantning och motion ses som en väg för att nå lycka. Dagens traditionella kvinnlighetsstereotyp handlar också om att kvinnan förväntas sätta andras behov framför sina egna.

Även Lalander & Johansson (2002) tar upp att ungdomar idag befinner sig i en kravfylld värld, där förväntningar, begär och moraliska restriktioner sammanfaller. Idealet har förvandlats till att bli likställd med den hårda kroppen: en kropp som är vältränad och estetiskt tilltalade. Detta ideal kan endast nås via diet och hälsa som kombineras med modern kroppsteknik. Klyftan mellan de faktiska kropparna och de ideal och kroppsbilder som skapas i media ökar allt mer. Den perfekta kroppen och den romantiska inbillningen om den perfekta älskaren är drömsyner och illusioner som påverkar ungdomars syn på sexualitet. Detta bidrar till en ökad klyfta mellan fantasi och verklighet. Den bild som spelas upp i media och som spär på det "manliga" och det "kvinnliga" är och förblir otillgänglig i verkligheten. Desto mer som fantasin idealiseras påverkar det den inre världen, desto svårare att leva upp till de krav som ställs och som förväntas vara normen i samhället.

3.4.2 Samhällets påverkan

Stainton Rogers och Stainton Rogers (2002) menar att det under tonårstiden förekommer en mer extrem form av könsstereotypisering än hos mindre barn. Detta kan förklaras med att mindre barn saknar direkt kunskap om de olika könen. Det är först vid de senare tonåren som man uppnår en flexibilitet i sitt abstrakta tänkande, som gör det möjligt att nå en insikt och kunna ta sig förbi dessa stereotyper. Samtidigt visar studier, som vi skrev tidigare, att det har skett en omvandling av killar och tjejers föreställningar om varandra. Ungdomstiden idag kännetecknas av att det sker en "feminisering" av unga mäns värderingar och en "maskulinisering" av unga kvinnors uppfattningar. Med detta menas att killar har blivit mer omtänksamma och mjuka, och tjejer har blivit mer handlingskraftiga och tar mer plats.

Trost och Levin (1999) diskuterar kring hur kön betraktas som en grundläggande utforskande kategori och som meningsbärande i alla sociala, ekonomiska, kulturella och personliga sammanhang. Kön beskrivs som något man *är*, det vill säga att kön är något allomfattande, man kan inte sluta vara ett kön eller som Trost och Levin benämner "ta av sig kön". I likhet med Forsberg menar de att kön är en konstruktion, som skapas och återskapas genom interaktion med andra. En klassisk aforism säger att "man föds inte till kvinna, man blir det". Att kön blir något man gör i samspel med andra, "man gör kön", är en pågående process som inte är bestämt från början, utan omstruktureras genom sociala processer beroende på vilket kön man tillhör. Detta sätts även i samband med ungdomars uppbyggnad av identiteter. Trost och Levin beskriver kön som grunden för identitetsskapande. Tonårsflickor och pojkar får identiteter som såväl stärker som försvagar den egna självkänslan.

Under de senaste decennierna har det arbetats mycket med genus och jämställdhet, vilket har inneburit att stereotypiseringar kring kön har reducerats. Könroller har fått ett mer androgynt innehåll. Likaså menar Forsberg (2005) att den kvinnliga sexualiteten håller på att tämjas och att det sker en avsexualisering av kvinnor. Vidare pekar hon dock på att kvinnlig sexualitet finns kvar i en annan "farlig" form: den okontrollerade och omoraliska sexualiteten, förknippad med icke-respekt och lösaktighet. Forsberg talar om en uppdelning i "madonnan" och horan. Även Ambjörnsson (1990) analyserar i sin avhandling hur mannen i hjälteberättelser framträder som normen för och representanten för människan. Generellt beskrivs män som hjältar, intellektuella och rationella med praktisk kunnighet och handlingskraft. Vidare beskrivs mannen med ord som modiga, lugna och självständiga. I den mån kvinnan förkommer är hon passiv och tjänande, eller har en roll som häxa eller hora. Ofta utgör kvinnan en känslomässig bakgrund mot vilken mannen avtecknar sig.

4. METOD

4.1 Val av metod

Syftet med undersökningen är att skapa förståelse för hur studiens informanter ser på sexuellt riskbeteende, samt hur de förhåller sig till kärleksideologin, kondomanvändning, kommunikation och Internet. Studien är av både kvalitativ och kvantitativ karaktär eftersom vi valde att använda oss av både fokusgruppintervjuer och enkäter. Genom fokusgrupp som metod tar vi del av ungdomarnas subjektiva erfarenheter och förhållningssätt. Samma ungdomar som har deltagit i fokusgrupperna har även fått svara på en enkät. Enkäten gav oss möjlighet att kartlägga mer privata data, såsom ålder för samlagsdebut. Fördelen med att använda sig av flera olika metoder, så kallad metodtriangulering, är att tillförlitligheten i resultatet ökar (Larsson 2005).

4.1.1 Vetenskaplig ansats

Studien kommer att utgå ifrån en abduktiv strategi, där undersökningen följer en empirinära ansats. En abduktiv ansats börjar i empirin precis som vid induktion, men pendlar sedan mellan teori och empiri. Mönster och begrepp kommer att ses utifrån data, det vill säga stödja sig på ett induktivt förhållningssätt. Studien kommer även att ses utifrån ett deduktivt förhållningssätt, där datainsamlingen styrs utifrån teoretiska perspektiv (Larsson 2005).

Studien tar sin utgångspunkt i ett hermeneutiskt förhållningssätt. Hermeneutiken handlar om att skapa förståelse för en texts mening. Det innebär att man lyssnar till de olika meningshorisonterna som finns i den intervjuades uttalanden och att kunna tolka dessa (Kvale 1997). I denna uppfattning har undersökarens förförståelse en stor betydelse. Dessa förkunskaper blir bakgrunden till tolkningen av ett fenomen. Intervjuerna kan ses som kunskapande samtal, som har spelats in på band. Efter utskrift resulteras samtalen i en text som görs till föremål för tolkning. Ett viktigt begrepp inom hermeneutiken är ”den hermeneutiska cirkeln”, som syftar på att tolkningen växer fram i en process mellan delen och helheten. Detta leder till ny och djupare förståelse och vår tidigare förförståelse förändras allt eftersom vi tolkar textens olika delar (Gilje & Grimen 1995).

Materialet har kategoriserats i olika teman som ställs i relation till syfte och frågeställningar. Lilja (2005) menar att den idealiska målsättningen för forskaren är att uppleva vad den andra upplever och se världen med den andres ögon. Genom reflektioner försöker undersökarna förstå hur ungdomarna tänker, känner och upplever världen. Utifrån en idealisk beskrivning av ungdomarnas inre upplevelsevärld eller subjektiva tolkningar av den yttre verkligheten, analyseras beskrivna upplevelser med hjälp av teoretiska och vetenskapsfilosofiska perspektiv.

4.2 Urval

För att få så hög trovärdighet som möjligt har vi valt både tjejer och killar från samtliga årskurser i gymnasiet. Vi menar att ungdomarna i studien är väl insatta i ämnet, eftersom samtliga läser en Sex och samlevnadskurs. Med hjälp från Ungdomsmottagningen i Centrum fick vi kontakt med tre skolor som alla erbjuder en sådan kurs till sina elever. Urvalet blev därmed inte slumpmässigt. Vi tog kontakt med respektive kursansvarig, vilka hjälpte oss att sätta ihop en diskussionsgrupp som var stabil och verbal. Vi efterfrågade även ungdomar som var trygga med varandra.

Totalt genomfördes sex fokusgruppintervjuer, tre killgrupper och tre tjejgrupper, med ungdomar mellan 16-20 år. Detta för att få en stabil grund för studien. Vi valde att skilja på

könen då vi är intresserade av eventuella skillnader mellan tjejer och killar. Vår tanke var också att det underlättar att separera på tjejer och killar, då ämnet är av känslig karaktär. Varje fokusgrupp bestod av 5 personer, eftersom vi menar att detta är ett lämpligt antal för denna typ av studie.

För att få reda på om våra intervjufrågor skulle ge oss de svar vi var ute efter, genomfördes en pilotstudie innan de verkliga fokusgruppintervjuerna gjordes. Denna grupp bestod av fem killar som vi fick genom en lärare på en av skolorna i studien. Killarna var mellan 17-19 år. För att förbättra vår intervjuteknik, ägnade vi extra tid efter intervjun för att ta del av ungdomarnas reflektioner kring oss som intervjupersoner.

4.3 Fokusgruppintervjuer

Fokusgrupper är en form av inriktad gruppintervju där en liten grupp människor träffas för att diskutera kring ett givet ämne. Grundtanken med fokusgruppmetoden är att deltagarna ska delge perspektiv på ämnet som inte skulle vara möjligt att få del av på annat sätt. Vår studie intresserar sig för den kollektiva bilden genom individuella reflektioner, det vill säga kulturellt förankrade föreställningar och attityder, ihop med individuella. Fokusgruppmetoden kräver stort förarbete och även mycket efterarbete, då det kan vara svårt att analysera materialet om man gör en allt för ostrukturerad intervju. Fördelen med metoden är dock att den är tidsbesparande och att gruppen ger trygghet åt deltagarna (Billinger 2005). Vi valde att använda oss av fokusgrupper eftersom vi menar att ungdomarna stöttar varandra i gruppen, och kan förmedla en tillförlitlig bild av vad flera tycker.

Wibeck (2000) menar att ett passande antal deltagare i en fokusgrupp är mellan fyra och sex stycken. Vi bestämde att låta gruppintervjuerna omfatta totalt fem personer. Vårt val motiveras av att vi tror att diskussionerna skulle bli bristfälliga i en mindre grupp, samtidigt som risken för formationer finns då gruppen är allt för stor. Vidare menar vi att fler personer hade kunnat göra en del "osynliga" och osäkra. Totalt genomfördes sex fokusgruppintervjuer med ungdomar i åldrarna 16-20 år.

Innan första fokusgrupptillfället utformades en intervjuguide. Eftersom formen för fokusgrupperna var strukturerad, och då vi ville styra intervjun, var frågorna specificerade. Inledningsvis ställde vi några öppningsfrågor, för att introducera det ämne som ungdomarna skulle diskutera. De viktigaste frågorna kallas för nyckelfrågor, och dessa hade vi delat in i olika teman. Inledningsvis gav vi ut ett missiv, informerat samtycke, där deltagarna informerades om studiens syfte samt att deltagandet var frivilligt.

Fokusgruppen leds av en samtalsledare, i vårt fall turades vi om att leda diskussionerna. Samtalsledarens roll är dock inte densamma som vid en traditionell intervju. Då målet med fokusgruppen är att gruppdeltagarna ska diskutera fritt med varandra, strävade vi efter att förhålla oss så passiva som möjligt. Vi genomförde dock strukturerade fokusgrupper, eftersom vi höll oss vid på förhand fastställda frågor. Därför kan våra roller som samtalsledare liknas vid den hos en traditionell intervjuare. Viktiga egenskaper hos samtalsledaren är vidare empati, närvaro och hög förståelse (Ibid.). Vi tror dock att det viktigaste i vårt fall var att samtalsledaren inte tar ställning själv och därmed riskerar att påverka deltagarna att framföra avvikande åsikter.

Ämnet sexualitet är känsligt och det kan vara svårt att samla in data om personliga och intima frågor. Det första man som forskare bör fråga sig är huruvida deltagarna löper någon form av risk (Wibeck 2000). Vi konstaterade att risken i vårt fall handlade om att deltagarna eventuellt

råkar avslöja för mycket om sig själva, något som de senare kan komma att ångra. Inledningsvis gick vi igenom etiska aspekter och klarlade att deltagarna skulle skilja mellan personligt och privat. Vi uppmuntrade deltagarna att dela med sig av personliga berättelser och åsikter, men förklarade att detta måste hållas inom en rimlig gräns. Det mest privata skulle hållas utanför fokusgruppen.

4.4 Enkäter

Enkäterna är ett komplement till fokusgrupperna, och således inte studiens huvudsakliga tillvägagångssätt. Syftet med enkäten var att samla in personliga data som var svårt att få reda på i fokusgruppdiskussionerna. Enkätfrågorna följde därför inte intervjuguidens teman. Elofsson (2005) menar att det är nödvändigt att söka kunskap från flera perspektiv, då verkligheten många gånger är komplex och svårtydbar. Det handlar både om att beskriva hur det ser ut (enkäten), samt söka finna förklaringar till varför det är som det är (intervjuerna).

Enkäten delades ut i början av varje fokusgrupp, och bestod av 4 huvudfrågor. Förutom ålder och kön, frågade vi kring eventuell samlagsdebut, kondomanvändning, könssjukdomar samt Internet. Vi ansåg inte att övriga teman, såsom kommunikation, var av lika personlig karaktär, och därför valdes bort från enkäten. Huvudregeln är att forskaren ska begränsa sig till att samla in data enbart om de är relevanta för studiens syfte. För många frågor sänker också kvaliteten på de uppgifter som framkommer, då frågorna besvaras slarvigare (Körner & Wahlgren 2002).

Samtliga enkätfrågor presenteras i resultatet, och knyts till respektive tema. Enkätsvaren har analyserats utifrån vilket kön man tillhör, för att urskilja eventuella skillnader. Resultaten redovisas i tabeller, men också löpande i texten. Då det var 29 ungdomar som svarade på enkäten väljer vi att enbart tala om *antal*, inte procent, när vi redovisar svarsdata. Liksom Körner och Wahlgren (Ibid.), menar vi att beräkningar på procenttal i vårt fall kan bli missvisande, då antalet som beräkningen baserar sig på är lågt.

4.5 Bortfall

Vid varje fokusgrupptillfälle deltog fem personer, vilket vi hade önskat i förväg. Vid ett tillfälle kom en person sent. Detta påverkade inte gruppintervjun, men resulterade i ett bortfall bland enkäterna. Därför blev svarsfrekvensen endast 29 av 30 stycken. Om bortfallet varit större skulle det ha kunnat påverka studiens resultat, då studien baseras på enskilda föreställningar, samt endast 6 fokusgruppintervjuer.

Vid enstaka frågor i en fokusgrupp var svarsbenägenheten något låg, men vi menar inte att det räknas som bortfall, eftersom vi ändå har kunnat skapa oss en bild av informanterna och deras upplevelser.

4.6 Litteratursökning

Litteraturen har sökts via GUNDA, som är Göteborgs universitetsbiblioteks gemensamma katalog för böcker, tidskrifter, rapporter med mera. En del äldre böcker har fått beställas fram. Så långt det har varit möjligt har vi valt att söka upp originalkällor. Vidare användes SOU-rapporter som gick att låna på biblioteket. I GUNDA via Universitetsbibliotekets hemsida (www.ub.gu.se) har vi även fått tillgång till Nationalencyklopedin, för att finna ordförklaringar.

I Universitetsbibliotekets databas LIBRIS har vi gjort begreppssökningar. Sökord vi använde oss av var ungdomar, klamydia samt sexuellt riskbeteende. Via sökresultaten kunde vi

använda Internetlänkar för att läsa rapporter och artiklar direkt på nätet. Slutligen har vi också tack vare Internet kunnat söka forskning och kunskap via Google (www.google.se), Smittskyddsinstitutet (www.smittskyddsinstitutet.se) samt Vetenskapsrådet (www.vr.se).

4.7 Analysmetod och tolkning

Utifrån studiens syfte och frågeställning samt med underlag i intervjumaterialets karaktär, avgörs vilken analysmetod som är lämplig för intervjuerna (Kvale 1997). Syftet med denna studie är att beskriva och tolka de teman som förekommer i intervjupersonernas livsvärld. I vår analys har vi valt att använda Ad hoc-metoden, som är den vanligaste analysmetoden enligt Kvale. Att skapa mening Ad hoc innebär att forskaren inte använder någon standardmetod, utan utnyttjar olika angreppssätt och tekniker för att skapa mening. På så sätt har vi kunnat finna strukturer i materialet, som kunde ha gått förlorade om vi använt enbart ett tillvägagångssätt.

Vi har sökt efter relationer mellan ungdomarnas tankar för att finna liknande attityder till fenomenet och skapa en förståelse. Att upptäcka metaforer gör det lättare att åstadkomma större integrering mellan olika data. Materialet har delats in i olika teman utifrån de förutbestämda huvudfrågorna i intervjuguiden (meningskategorisering). Då vi har kombinerat intervjuerna med en enkät, har vi också fått räkna för att hitta samband mellan dessa teman. Att skapa kontraster är dock minst lika viktigt för att urskilja skillnader och avvikelser från mer generella attityder.

Både kvalitativ och kvantitativ metod har använts, då vi har kalkylerat resultatet från enkäten, samt gjort djupa och beskrivande tolkningar. Således presenteras resultatet i en kombination av både ord och siffror.

4.8 Förförståelse

Utgångspunkten till vår uppsats handlar om att vi själva är djupt intresserade av sex och samlevnad som ämne. Det ligger oss nära då vi nyligen befann oss i den så kallade ungdomstiden som de vi intervjuar nu är mitt i. Individerna är mer fria i samhället idag och att ha flera sexuella förbindelser är vanligt och har närmast blivit en trend som verkar vara här för att stanna. Vi menar att det behövs en strategi för att möta denna trend.

Vi upplever att sexuellt risktagande är ett växande problem bland ungdomar. Nära vänner till oss har struntat i att använda kondom vid tillfälliga sexuella kontakter och följt med någon hem efter krogen utan att tänka på konsekvenserna. Någonstans tror vi att ett riskbeteende handlar om att söka bekräftelse. Att ta risker i nära relationer är ett problem som finns i vår omgivning och vi blir ständigt påmind om det. När vi själva reflekterar över vårt eget beteende blir vi medvetna om att vi själva tar risker idag. Det finns historier att berätta om oss själva och nära vänner där man tagit risker vid sexuella kontakter och historien tar aldrig slut. Vi tvingas reflektera kring sexuellt riskbeteende då vi pratar med vänner, på fester, fikaraster etc. Vi tror att det har blivit "vardag" att utsätta sig själv och andra för risker. Att berätta om en risk man tagit för sina vänner vid en sexuell kontakt är inte längre något pinsamt eller skämmigt att prata om för man vet att reaktionerna inte blir så allvarliga. Inte sällan får man en kommentar från sin vän "*Ja, men så går det ju till idag, det händer ju alla*" Sexuellt riskbeteende har blivit en regel, snarare än undantag.

Vi vill med vår förförståelse göra klart att vi inte skriver uppsatsen för att peka på alla de fel och misstag som ungdomar gör idag, inte heller vill vi bringa skuld och skam. Något har gått snett i samhället då ökat riskbeteende har ökat så markant. Vi vill istället hitta en annan väg

att komma åt problematiken än ”pekpinnen”, som säger att du inte ska ha sex utan kondom. Vår hypotes är att ungdomar idag börjar bli trötta på den skrämstaktik som samhället använder för att få dem till att skydda sig och undvika risker. Vår förförståelse är vidare att ungdomar idag istället önskar höra att de accepteras för hur de väljer att leva sitt liv. Utifrån detta så anser vi att man måste finna andra preventiva sätt som ligger närmare ungdomarna för att minska sexuellt riskbeteende.

Vår förförståelse är vidare att det finns skillnader i tjejers och killars sätt att resonera kring sex och samlevnad. Vi tror på vissa stereotypa föreställningar som finns kring manligt och kvinnligt, bland annat att killar använder sig av en hårdare jargong, samt att tjejer är mjukare och mer fokuserar på känslor. Vi menar att det är ofrånkomligt att det råder olikartade normer kring synen på manlig respektive kvinnlig sexualitet. Vi menar att det finns en social struktur som upprätthåller dessa normer. Manliga egenskaper undertrycks hos kvinnor, och på motsvarande sätt hos män. Då vi lever i ett individualiserat samhälle som de senaste tio åren har framhåvt jämställdhet som en viktig kärna, så tror vi att när kvinnor tar över mer av manliga normer och på så sätt tar över en del av deras mark, måste männen upprätthålla balans. Vi menar att för att upprätthålla den sociala ordningen och vara en ”riktig man” respektive ”riktig kvinna” så är det inte socialt accepterat att överträda de befintliga normerna. Vi tror att utvecklingen speglar ungdomarnas sätt att resonera kring manligt och kvinnligt kopplat till sexualitet.

Vidare tror vi att det faktum att vi läser på Socionomprogrammet även påverkar vår förförståelse. Vår tanke är att dessa dryga tre år har haft viss verkan på vårt sätt att ställa frågor och rikta fokus på ämnen. Likaså tror vi att detta påverkar hur vi väljer att presentera vårt resultat samt hur vi väljer ut viktiga data för analys. Elever med annan utbildning som bakgrund hade troligtvis haft andra utgångspunkter för studien.

4.9 Etiska överväganden

En kvalitativ forskningsansats kräver att forskaren noga tänker igenom hur etik är kopplat till den privata och känsliga information han kommer att få från intervjupersonerna (Larsson 2005). Studien baseras på Vetenskapsrådets etiska principer, som är avsedda att vägleda oss under studiens gång, och ge underlag för våra reflektioner och i vårt ansvarstagande. Dessa etiska principer är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2007).

Informationskravet handlar om att de som berörs av forskningen ska informeras om dess syfte, att deras deltagande är frivilligt, samt att de har rätt att avbryta sin medverkan. Vad gäller ungdomarnas samtycke i vår studie så informerades var och en muntligt av respektive klasslärare om syftet med studien samt vad det innebär att vara med i en fokusgrupp. Innan intervjuerna i fokusgrupperna genomfördes fick var och en ett skriftligt brev (se bilaga 1, ”Informerat samtycke”) där vi redogjorde för studien syfte, att deltagandet var frivilligt, att deras identitet på något sätt inte avslöjas samt att de när som helst kunde avbyta sitt deltagande. Informationen till deltagarna skedde således både muntligt och skriftligt. Vi uppmanade deltagarna att kontakta oss vid frågor eller funderingar efter intervjuerna. I början på fokusgruppintervjun delade vi även ut en kort enkät. Tanken med denna enkät var att få reda på data som inte framkommer i gruppintervjun. Då dessa frågor var av extra känslig karaktär, var vi noga med att var och en satt enskilt och fyllde i sin enkät.

Samtyckeskravet handlar om att deltagarna själva bestämmer över sin medverkan. Det åligger oss som forskare att inhämta samtycke. Eftersom särskild försiktighet ska tas då det gäller

omyndiga, är detta särskilt viktigt då en del av ungdomarna i vår studie inte är över 18 år. Dessutom är studien av känslig karaktär, vilket vi förklarade och fick bekräftelse på att ungdomarna förstod. I början av varje fokusgrupp ägnade vi tid åt att gå igenom dessa etiska aspekter, bland annat att det är viktigt att skilja mellan personligt och privat. Vi förklarade att ingen behövde berätta om sina privata erfarenheter, utan att vi istället var intresserade av deras personliga åsikter och attityder kring ämnena i allmänhet. Vi frågade också om det var okej att vi använde bandspelare, samt om vi fick citera dem i vår uppsats. Här menar vi också att man skulle ha kunnat diskutera vidare med skolans ledning, skolpersonal och andra berörda för att få konsultation kring etiken då ämnet är känsligt, samt eftersom en del av ungdomarna inte var myndiga.

Kvale (1997) menar att det är viktigt att reflektera kring hur studien kan bidra till att förbättra situationen för den grupp som undersöks. Inom forskning är konfidentialitetskravet centralt, vilket enligt Kvale innebär att man genom att ändra personnamn i intervjumaterialet skyddar intervjurespondenters privatliv. Vi avidentifierar våra intervjurespondenter så att inget av det som sägs kan kopplas tillbaka till dem som personer. Skolan som ungdomarna går på kommer inte heller att nämnas vid namn i studien.

Nyttjandekravet handlar om att den information som erhålls genom studien endast får användas i forskningsändamål. Detta informerade vi ungdomarna om i början av varje fokusgrupp. Vi berättade även att vi kommer att låta berörda klasslärare ta del av resultatet, dock utan att enskilda personers identitet röjs. Anledningen till att vi valde att lämna uppsatsen till lärarna var att det fanns ett stort intresse av att vidareutveckla deras undervisning. Detta var okej för samtliga ungdomar. Det faktum att vi intervjuat sex ungdomsgrupper menar vi minskar risken för att enskilda elevers åsikter och identitet kan härledas till personen.

Vi är medvetna om att resultatet av studien kan få effekter på sociala relationer i skolan. Det finns en möjlighet att enskilda ungdomar kan känna sig kränkta av att prata om sexuellt riskbeteende, och ta det som ett personligt angrepp. Några ungdomar kan tänkas att inte alls vilja lämna ut sig för att det är pinsamt att prata om, att få en stämpel som ansvarslös eller avvikande.

Etiska konsekvenser av fokusgruppintervjuer kan även tänkas påverka självbilden om man öppnar sig och berättar om egna erfarenheter. Det kan vara ett känsligt område för dem som eventuellt har negativa erfarenheter kring ämnet. Som forskare har vi ett vetenskapligt ansvar inför våra intervjurespondenter. Den kunskap vi redovisar ska vara kontrollerad. Genom att låta de intervjuade få läsa citat från intervjumaterialet, så ges en möjlighet att kommentera eller ändra materialet (Kvale 1997).

4.10 Validitet och reliabilitet

En undersökning kan mer eller mindre väl fånga verkligheten. Det finns alltid en risk att man mäter något annat än det som avses mätas. Kopplingen mellan det teoretiska och det empiriska planet är svår, men forskaren bör alltid ifrågasätta validiteten i sin undersökning. Är resultatet verkligen giltigt i förhållande till dess kontext? Validitet utgår från begreppen giltighet och tillämpbarhet. Giltigheten handlar om hur väl empiri och teori överensstämmer, och tillämpbarheten innebär att det empiriska materialet skall vara betydelsefullt för undersökningens syfte och frågeställningar (Svenning 2003).

Reliabiliteten anger metodens tillförlitlighet. Resultatet ska vara detsamma vid upprepade mätningar (Körner & Wahlgren 2002). Om vi hade valt att mäta kroppslängd hade det inte varit så svårt med tanke på reliabilitet och validitet, men eftersom studien avser mäta individuella känslor, uppfattningar och upplevelser blir det svårare. Här kan vi inte skatta tillförlitligheten med siffror. Istället handlar det om att fundera på om data samlats in på ett systematiskt och pålitligt sätt.

Validering innebär vidare en kontroll av trovärdigheten i den studie som genomförts samt att bedöma rimligheten av de tolkningar som gjorts (Kvale 1997). Vi valde att använda både fokusgruppintervjuer samt enkät som metod i vår undersökning, för att dra nytta av båda dess styrkor och skapa en säkrare grund för tolkningen. Genom att använda både kvalitativa och kvantitativa data önskar vi höja studiens validitet. Ett sådant tillvägagångssätt kallas för *metodtrianglering*, och innebär följaktligen att flera metoder används för att samla in data om samma fenomen (Larsson 2005). Anledningen till att vi använde två olika metodansatser är att vi menar att enbart fokusgrupper som metod inte skulle ge oss en fullständig bild av ungdomarnas förhållningssätt. Då ämnet var av känslig karaktär valde vi att ställa mer privata frågor i en kort enkät. Enkäten breddade vårt synfält och gav oss en möjlighet att se på ämnet utifrån olika perspektiv. Dessutom gav den oss en upplysning om huruvida den insamlade empirin överensstämde metoderna emellan.

Intervjuguiden följde bestämda teman, såsom ”kärleksideologin” och ”kondomanvändning”. På så sätt kunde vi lättare jämföra resultatet från de olika ungdomsgrupperna, och se tydligare mönster i deras förhållningssätt. Vidare var frågorna i intervjuguiden opersonliga och allmänna, för att ungdomarna skulle kunna tala mer öppet och öppet. Utrymme gavs för personliga diskussioner, men tanken var att det privata skulle utelämnas. Vi var också noga med att frågorna inte skulle vara ledande. På detta sätt har vi försökt att höja kvaliteten och tillförlitligheten i intervjuandet, för att eftersträva hög validitet och generaliserbarhet.

I två av fokusgrupperna kände ungdomarna inte varandra helt och hållet, vilket vi menar har påverkat validiteten i en negativ riktning. Var och en av ungdomarna har en individuell relation till ämnet, och det är oundvikligt att samtalen blir känsloladdade eftersom det handlar om något så intimt som sexualitet. Vi hade önskat att samtliga ungdomar var bekanta med varandra för att miljön skulle kännas trygg och avslappnad. Därför hade vi av lärarna efterfrågat trygga och verbala ungdomarna. En risk är att svaren kan ha påverkats av att man vill framställa sig själv som någon man inte är i ”bättre dager” framför andra. I övriga fyra grupper var ungdomarna trygga och kände varandra. Vi kan därför se en skillnad på hur diskussionen tog sig form och i vilken grad ungdomarna delade med sina av sina tankar.

Faktorer som kan ha påverkat reliabiliteten är otydliga enkät- och intervjufrågor, instruktioner samt omständigheter i omgivningen som kan ha stört ungdomarna. Detta kan exempelvis ha varit störande ljud, elever som kommer och går, andra som öppnar dörren etc. Vid ett tillfälle kom en av ungdomarna senare, men ingen av oss märkte att detta påverkade de andra anmärkningsvärt. I en av grupperna var det också en person som behövde hjälp med att fylla i enkäten. Vi såg också till att eleverna fyllde i enkäterna enskilt och i tysthet för att de inte skulle snegla på varandra. Totalt fyllde 29 ungdomar, 14 killar och 15 tjejer, i enkäten, varav ett bortfall. Bortfallet var den killen som kom senare och han hade då inte möjlighet att närvara när enkäten fylldes i. Vi menar att då enkäterna endast var ett komplement till fokusgruppintervjuerna så påverkas inte validiteten och reliabiliteten nämnvärt.

Vi valde att genomföra en pilotgrupp innan de egentliga fokusgruppintervjuerna skulle ske, för att försäkra oss om att frågorna var tydliga och genomförbara. Denna pilotgrupp presenteras inte i resultatdelen. Pilotgruppen bestod av en killgrupp, med 5 killar i åldrarna 17-19 år från gymnasiet. Inga ändringar i enkät eller intervjuguide gjordes efter detta. Dock framkom att några av eleverna tyckte att Internet var svårt och inte nödvändigt att diskutera.

Att vi var tre stycken som turades om att intervjua, menar vi höjer validiteten. Detta gav oss en unik möjlighet att kontrollera att det ungdomarna sagt uppfattats på rätt sätt. Det är lätt att bli blind inför sina egna värderingar och förförståelse. Tillsammans har vi kunnat resonera och diskutera i samband med tolkning och analys av materialet. Samtliga intervjuer har spelats in på bandspelare, vilket gjorde att vi kunde ägna mer tid åt att aktivt lyssna, bekräfta ungdomarna och ställa relevanta följdfrågor. Vi har också låtit oberoende personer läsa och kommentera studien. Konsekvensen av att vara tre är dock att ungdomarna kan känna sig underordnade, eftersom grupperna endast bestod av 5 personer, men detta var inget vi observerade. Vidare tror vi också att det faktum att vi själva är relativt unga, gav upphov till en trygg och ärlig atmosfär.

4.11 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet handlar om huruvida man kan dra allmänna slutsatser utifrån en studie. Kan resultatet tillämpas på andra likartade grupper? Kraven på generaliserbarhet varierar dock med ämnesval. Huvudpoängen med en kvalitativ undersökning är snarare att kunna exemplifiera än att generalisera (Kvale 1997). Det var således inte vår avsikt att renodla ungdomarnas åsikter till allmänna åsikter. Istället önskade vi fånga enskilda personers upplevelser och inställningar. Vårt resultat avses därför inte kunna överföras på andra ungdomar i liknande situationer. Vi vill inte säga något om vad ungdomar i allmänhet anser om ämnet. Däremot menar vi att ungdomarna i studien ändå ger uttryck för befintliga gemensamma normer i samhället. Vårt resultat är generaliserbart i den mening att det till viss del överensstämmer med tidigare forskning inom området.

5. RESULTAT OCH ANALYS

Vi har i vår studie intervjuat 30 stycken killar och tjejer i åldrarna 16-20 år som går på olika gymnasieskolor runt om i Göteborg. Resultatet baserar sig på tre killgrupper och tre tjejgrupper, från totalt tre gymnasieskolor. Ungdomarna var bosatta i utspridda stadsdelar inom Göteborgs kommun. De flesta av ungdomarna i grupperna kände varandra, samtliga läste en sex- och samlevnadskurs.

I detta kapitel kommer vi att redovisa studiens resultat utifrån olika teman som framkommit ur fokusgruppintervjuerna. Dessa teman följer de ämnen som vår intervjuguide baseras på. Trots att intervjuguiden var strukturerad, fanns det ändå stort utrymme för ungdomarna att själva reflektera kring frågor som de själva fann intressanta. Därför kommer vi att redogöra för ytterligare teman, som uppkom under intervjuerna. Vidare väljer vi att redogöra för de skillnader som finns mellan tjejer och killar.

Resultatet från vår enkät kommer vi att presentera ihop med resultatet från fokusgruppintervjuerna. Vi kommer dock att vara tydliga med vilket resultat som framkom från enkäterna respektive ungdomarnas samtal i grupperna.

Varje resultatavsnitt kommer att varvas med citat, teoretiska perspektiv, analys och egna tolkningar. Anledningen är att vi anser att det ger en mer levande och dynamisk beskrivning, vilket vi tror gör det lättare för läsaren. När en större del av informanterna har uttryckt en åsikt har vi valt att använda orden *flertalet* och *de flesta*. Här avser vi minst fyra av totalt fem ungdomar. När vi skriver *några av* eller *en del*, motsvarar det således färre än fyra.

5.1 Kärleksideologin

Under det första temat i intervjuguiden var den centrala frågan vi ställde till ungdomarna vad de spontant tyckte om sex utan kärlek. Vi diskuterade även varför man ibland har sex utan kärlek.

5.1.1 Sex utan kärlek

Samtliga ungdomar beskrev livfullt sina egna tankar om sex utan kärlek, och de kom snabbt fram till en gemensam ståndpunkt: att ha sex utan att vara kär är upp till var och en och är helt okej! Ett gemensamt drag hos alla grupper är att de resonerade utifrån drifter och behov. I sin sexualteori använder Freud (1983) sig av begreppen könsdrift och sexualdrift. Könsdrift innebär att alla individer har sexuella behov som Freud likställer med behovet av föda. Libido är inom psykoanalysen ett begrepp som innefattar lust och sexuell åtrå. Nedanstående speglar ungdomarnas inställning kring ämnet:

”Gött, skönt, sexet handlar om drifter och behov”

Kille 16

”Det är hormonerna som talar, man tar på varandra... Det leder till det ena och andra, det är modernt idag”

Kille 17

”Det är mer spännande med sex utan kärlek. Lätt... skönt... man får bekräftelse... närhet liksom.”

Tjej 18

"Gött, skönt. Man slipper bry sig och slipper oro sig för risker. Slipper ansvar..."

Kille 20

I likhet med Freud för Giddens (1995) ett resonemang om människans sexuella behov. Den romantiska kärleken har ersatts av en idé om en ren sexuell relation som är frikopplad från djupare känslor, individualiseringen sätts i centrum i den sexuella relationen.

"Det är upp till var och en. Men det är mer värdefullt med sex med kärlek, det är vad man har hört ifrån andra. Men det är inget fel på sex utan kärlek."

Kille 17

"Det är okej att ha sex utan kärlek. Men första gången tycker jag ändå att man ska vara kär. Men jag menar, alla människor har väl ett behov av att ha sex. Och kan man inte hitta någon partner som man blir kär i så måste man tillfredsställa sina behov annat sätt."

Tjej 17

"Sex utan kärlek är bra. Det är inga komplikationer, inga problem och inga känslor inblandade."

Kille 18

Nuförtiden finns fler accepterade former för sexualitet som innebär en sorts vidgad sexuell handlingsfrihet. Lewin och Helmius (1983) tar bland annat upp kärleksmoralen som ideologi, och visar att ungdomar då kopplade samman kärlek med samlag. Det fanns tydliga könsskillnader i hur pojkar och flickor karakteriserade sina sexuella erfarenheter. Flickor ansåg att deras sexuella erfarenhet kunde beskrivas i termer av ömt, omtänksamt och mjukt, medan killarna resonerade i termer av skönt, upphetsande, lockande och trevligt.

"Sex med kärlek var bättre förut då lärde man känna varandra innan sex och man fick en djupare relation till varandra... men det är ändå okej att ha det."

Tjej 18

"Jag tycker ändå man ska känna personen, inte nödvändigtvis vara kär, men ändå känna personen."

Tjej 16

"Det handlar om känslor. Alla har ju en önskan om att få intimitet"

Tjej 19

Citaten ovan visar på ett accepterande förhållningssätt till sex utan kärlek, bland studiens killar och tjejer. Behov och drift är något som ungdomarna menar styr det sexuella begäret. Liksom i Lewin och Helmius studie från 80-talet, kunde vi finna en något hårdare attityd bland killarna i sitt sätt att tala om sex utan kärlek, tjejerna använder en mjukare framtoning. Även Stainton Rogers och Stainton Rogers (2002) betonar att kvinnor ofta använder en mjukare uttrycksätt och associeras med värme och omtänksamhet.

Generellt pratade tjejerna i vår studie mer i termer av relationer, intimitet och närhet. Killarna resonerade i högre grad kring fördelen med att slippa ansvar och komplikationer. Dock uttryckte en kille att sex med kärlek är mer värdefullt, men han fastställde ändå att det inte är något fel med sex utan kärlek. Däremot kunde vi inte urskilja någon skillnad mellan könen

med avseende på attityden till dem som väljer att ha sex utan att vara kär. Vår tolkning är således att tjejer och killar resonerar likvärdigt kring sex utan kärlek och att det därför inte finns någon skillnad i acceptans mellan könen.

5.1.2. När är det okej att ha sex?

Giddens (1995) förklarar att ett utmärkande drag för dagens sexualitet är dess individualisering. Var och en bestämmer själva hur de vill uttrycka denna. Här var vi intresserade av att veta om dagens tillåtande normer stämmer överens med tjejerna och killarnas resonemang. Att sex utan kärlek är okej var de flesta ungdomar överens om. Förutsättningarna handlar om att båda är med på det. Vi finner att de flesta deltagarna, trots olika fokusgrupper, var bestämda med att idag är sex okej och att man själv kan välja med vem och när man ska ha det. Nedanstående citat belyser hur ungdomarna resonerade:

"När man känner för det. När man är kär blir sexet ännu bättre. För då blir man varm hela tiden... varje gång killen tar på en. Men alla har ju olika uppfattningar."

Tjej 17

"Sex är okej när båda är med på det."

Kille 18

"När det känns rätt är det klart att det är helt ok"

Kille 16

Vår enkät visar att nio av tio tjejer i vår studie var tillsammans med den de hade sex med första gången. Skillnaden mellan könen består i att färre killar än tjejer var tillsammans vid sin samlagsdebut.

Har du haft din samlagsdebut?

	Ja	Nej
Kille	13	1
Tjej	10	5

Var du tillsammans med personen du hade sex med?

	Ja	Nej
Kille	6 st	7 st
Tjej	9 st	1 st

Enkätsvaren berättar att 23 av 29 ungdomar i vår studie har samlagsdebuterat. Genomsnittsåldern är 16.2 år för samtliga gemensamt. För killar är den 15.7 år, och motsvarande siffra för tjejer är 15.3. Siffrorna bekräftar det faktum att tjejer är något tidigare än killar.

Forsberg (1995) konstaterar i sin rapport att i stort sett samtliga ungdomar i gymnasiet någon gång varit förälskade. Vidare visar ett stort antal av studierna, som genomfördes under åren 2000-2005, att ungefär en tredjedel av ungdomarna har samlagsdebuterat i årskurs 9, och ungefär två tredjedelar har gjort det i årskurs 3 i gymnasiet. Dessutom menar Forsberg att flertalet studier visar att flickor är något tidigare än pojkar.

13 av 14 killar i vår studie uppgav att de haft sex. Resultatet kan vara ett uttryck för nya trender i samhället, men kan även bero på att killar har ett större tryck på sig att ha haft sex. Vi menar att killarnas tidiga debutålder kan vara ett uttryck för den sexstress som bland annat Lennér-Axelsson (1996) diskuterar kring. Normer och ideal som existerar i samhället idag handlar om en önskan om ett häftigt sexualliv och kan återspeglas i hur ungdomarna här valde att framställa sin sexualitet. Föregående resonemang hör samman med socialkonstruktivismens tankar om att vår verklighet är socialt konstruerad. Den grupp och omgivning som ungdomen rör sig i sätter krav på och påverkar enskilt handlande. Vi tror att föreställningar om vad som är normalt sexuellt beteende mycket väl kan ha inverkat på ungdomarnas svar i enkäten. Att vara öppen kring sina sexuella erfarenheter, särskilt då man saknar sådana, kan tänkas vara pinsamt och svårt.

5.1.3. Drömbilder

Vi var intresserade av att få reda på vad ungdomarna har för personliga ideal och drömbilder kring kärlek och sex. Gemensamt för både killar och tjejer är att de värderade sex knutet till kärlek och känslor högre än motsatsen.

"Min drömbild är att vara kär i den man har sex med."

Tjej 16

"Att lära känna varandra, för då får man en djupare relation till varandra."

Tjej 17

"Om båda vill så är det okej att ha sex utan att vara kär, men det är bättre om det är knutet till kärlek, sex är bättre med känslor. Då är man mer försiktig och bryr sig om sin partners känslor. Det är i alla fall min drömbild."

Kille 19

Forsberg (2005) menar att kärleksideologin är föremål för nya trender och förändringar. Den största förändringen är det ökade antalet sexualpartners och fler "one-night-stands". Återigen kommer kärleksideologin i fokus, men här blir vårt resultat något helt annat än tidigare. Kärleksideologin förefaller i allra högsta grad leva kvar i ungdomarnas drömbild, men i verkligheten avfärdas den i handlingar.

Vi kan konstatera att ungdomarna i vår studie dras mellan två ideal: å ena sidan den traditionella föreställningen om att sex ska förbindas med kärlek, och samtidigt den individuella friheten, där sex ses som drifter och behov. Det senare anses alltså inte vara negativt, men sex knutet till kärlek förefaller dock fortfarande vara idealet och ungdomarnas drömbild.

5.2. Sexuellt risktagande

5.2.1 Attityder till sexuella risker

Att ungdomar utsätter sig för risker är vanligt och ingår i en normal tonårsutveckling. På så sätt får ungdomen nya erfarenheter, som leder till ökad mognad och eftertanke. Således är det både positivt och negativt med ungdomars riskbeteende (Forsberg 2005). Nuförtiden finns fler accepterade former för sexualitet som innebär en sorts vidgad sexuell handlingsfrihet.

"Ungdomar sitter och tänker att det händer liksom inte mig. Men det kan hända alla!"

Tjej 17

”Man brukar tänka på riskerna innerst inne, men man brukar inte visa det när man håller på med tjejen. Det förstör stämningen.”

Kille 17

”Jag tror att många tänker mycket på riskerna men ändå struntar i det.”

Kille 18

Citaten ovan speglar en tämligen liberal inställning till sexuellt riskbeteende bland ungdomar. De flesta uttryckte att man tänker på risker och är medveten om dem, och tror att ungdomar ibland bortser från det eftersom det är spännande och intressant. Dessa ungdomar menade att de själva tänkte mycket på vilka risker som finns och berättade för oss att de var bekymrade över konsekvenserna.

De risker som ungdomarna talade om var främst graviditet och att drabbas av en könssjukdom. En av killarna nämnde även rykten som en risk. Dock var alla överens om att graviditet sågs som den största risken.

”Könssjukdomar är inte farligt. Man är inte så rädd för det. Dessutom är det ju gratis med antibiotika.”

Kille 18

”Man tänker mest på att bli gravid. Killar också. Könssjukdomar kan man ju lätt ta bort.”

Tjej 18

Några av ungdomarna skilde sig dock från ovanstående resonemang. De menade istället att debatten var uppförstorad och uttryckte att risken att drabbas av en könssjukdom ”är lätt att fixa till”.

”Känns som det är överdrivet. Det står om det så mycket för att folk ska skrämmas. Det är uppförstorat.”

Kille 18

” Jag har slutat lyssna på all skrämselfpropaganda, det hjälper ju ändå inte, vi gör ändå som vi vill”

Kille 17

5.2.2 Könsskillnader

På frågan om huruvida det finns någon skillnad mellan könen vad gäller att ta sexuella risker svarar både flertalet av tjejerna och killarna att de tror att tjejer tar färre risker samt är mer försiktiga.

”Nuförtiden tänker man inte på att använda kondom, man tar risker. Tjejer tar mindre risker än killar. De har ju risken att bli gravida, det kan ju inte killar. Tjejer är mer försiktiga.”

Tjej 16

”Ja, det finns nog en skillnad mellan könen. Jag tror inte killar tänker lika mycket på risker, tjejer är mer efteranalyserande. De tänker mer på ansvar.”

Tjej 18

”Killar tar nog mer risker. För tjejer är mer rädda om sitt rykte. Har man sex med tre stycken på en månad då är man hora. Då är det lika med att man har haft sex med 20 stycken. Killar blir bara matcho och coola... Tjejer värnar mer om sitt rykte och därför tänker de nog mer på den risken.”

Tjej 17

Forsberg (2005) konstaterar att vi idag lever i en tid med generellt högre risktagande i sexuella sammanhang, än under de föregående decennierna. Sexuellt överförbara infektioner, framförallt klamydia, är mycket utbredd bland ungdomar, liksom i vår undersökning. Flera av studierna pekar på att unga kvinnor tar sig mer riskmedvetna än unga män. Samtidigt finns det en benägenhet att mer ansvar läggs på kvinnor för exempelvis smittskydd. Vidare menar Forsberg att ovanstående könsskillnader kan ses ur ett konstruktivistiskt perspektiv, och som ett resultat av de könsroller som tjejer och killar förväntas ta, samt hur de bemöts av omgivningen. Unga tjejer förväntas i högre grad än killar kontrollera den egna sexualiteten och agera respektabelt.

Forsbergs rapport visar även på skillnader mellan könen som handlar om känsloreaktioner efter att ha drabbats av en könssjukdom. Tjejer tenderar att i högre grad känna skam och skuld av att ha smittas av klamydia än killar. Killar däremot intar ett mer bekymmersfritt förhållningssätt. Dessa resultat måste förstås i relation till de olika förutsättningar och omständigheter som killar och tjejer lever under. Vi tror att det kan innebära en risk att tjejer ses som ”smittbärare” medan killar inte gör det. Det krävs två för att bli smittad och vi menar att smittskydd därför måste bygga på gemensamt ansvar.

Det faktum att så många av ungdomarna uttryckte att tjejer förväntas tänka mer på sitt rykte menar vi är ett uttryck för manliga och kvinnliga normer i samhället. Existerande föreställningar som finns om sexualiteten kan förstås som sociala konstruktioner. Dessa formas genom den socialisations- och sexualiseringsprocess som ungdomar genomgår under sin uppväxt (Löfgren-Mårtensson 2003). Ett senmodernt drag är att samhällets normer blivit mer tillåtande med avseende på det sexuella. Samtidigt menar Lalander och Johansson (2002) att samhället ställer dubbeltydiga krav. Den samhälleliga debatten talar både om betydelsen av det romantiska kärlekskomplexet, samtidigt som den inte talar emot en öppnare sexualitet.

Ungdomarna i vår studie bekräftar hur idealet idag innebär stora påfrestningar på hur de uttrycker sin sexualitet. Vi tror inte att det är lätt att vara ung idag. Ungdomen befinner sig i ett växelspel: Å ena sidan ska man vara individuell och autonom, samtidigt förväntas man ta ansvar och tänka på konsekvenser. Vi tror att samhället idag ställer högre krav på tjejer att kontrollera sin sexualitet samt vara riskmedveten, något som ungdomarna även styrker.

5.2.3 Enkät svar om könssjukdomar

I enkäten ställde vi frågan huruvida ungdomarna någon gång har haft klamydia, samt om de vid något tillfälle har testat sig för könssjukdomar.

Ingen av killarna, och endast en av tjejerna i vår studie uppgav i enkäten att de har haft klamydia. Enligt siffror från Smittskyddsinstitutet hade 34 % av Sveriges ungdomar mellan 15-19 år klamydia år 2007. Fördelat på kön var det även fler tjejer än killar som hade klamydia.

Har du någon gång testat dig för könssjukdomar?

	Ja	Nej
Kille	5 st	9st
Tjej	8 st	7 st
Totalt	13 st	16 st

Många av ungdomarna uppger att de någon gång testat sig. Här finns viss skillnad mellan könen. Fler tjejer har testat sig, men det rör sig bara om tre personer fler. Man skulle dock kunna tolka det som att unga kvinnor förefaller mer riskmedvetna än unga män. Denna iakttagelse gör även Forsberg (2005) av tidigare studier.

5.2.4 Gruppträck

I intervjuerna frågade vi även ungdomarna om huruvida gruppträck påverkar ungdomars sexualitet. Ungdomarna, såväl killarna som tjejerna, upplevde att kompisar och omgivningen har stor inverkan på den enskilde:

”Jag tycker att gruppträck påverkar mycket. Det finns tjejer som bara ”behöver få det överstökat”, så att det inte blir sån stor press längre. Det är nog samma sak för killar också tror jag.”

Tjej 16

”Jag tror definitivt att det är många tjejer och även killar som har sex bara för att kunna säga att de har haft det inför kompisarna. Det är inte så himla kul att fylla 18 och vara oskuld liksom.”

Tjej 19

Liksom Nilsson (2005) konstaterar så visar ungdomarnas åsikter att sammanhållningen i en grupp står för närhet mellan medlemmarna, en vilja att tillhöra gruppen och en stolthet över medlemskapet som bidrar till en meningsfull helhet i det man gör tillsammans. En stark gemenskap gör att medlemmar påverkar varandra mer, det ömsesidiga beroendet ökar.

Det är även vanligt att människan finner sina sexualpartners inom den sociala grupp som hon tillhör. Föreställningar om vad som är normalt och inom normer för sexuellt beteende, skapas således inom det sociala sammanhang som man tillhör (Löfgren-Mårtensson 2003). En av tjejerna uttryckte att det är mer vanligt att hitta en partner inom ”gänget”.

”... Det är verkligen så i vår umgängeskrets. Där har alla sex med alla.”

Tjej 16

”Är du tillsammans med en kille för första gången så står det blinkade i pannan: ”Vi ska ha sex” och ”Vi måste ha sex, för det är min första pojkvän”.

Tjej 17

Wenneberg (2001) menar att sexualiteten är en social konstruktion genom att den bidrar till att vi uppfattar vårt sätt att uttrycka oss sexuellt som det ”naturliga”. Det finns givna sexuella spelregler att förhålla sig till som uttrycker vad som är normalt, rätt och väsentligt.

Vi menar att det ungdomarna ger uttryck för kan tolkas som att de uppträder utifrån de normer som råder inom ”deras grupp”. Denna kollektiva bild uttalar vad som är okej och legitimerar

beteenden. Samtliga fokusgrupper diskuterade i termer av att gruppen sätter reglerna för hur man ska uttrycka sin sexualitet. De menade att den grupptillhörighet man befinner sig i sätter en press på hur man ska agera sexuellt. Vi frågade även ungdomarna om det finns några könsskillnader i hur man påverkas av gruppsyck. Killgrupperna var här överens om att tjejer påverkas i högre grad, samtidigt som tjejgrupperna var överens om att killar utsätts för större gruppåverkan:

”Killar har större press på sig att ha sex med många tjejer för att vara matcho, så de faller nog för gruppsyck.”

Tjej 17

”Det är lättare för tjejer att stå emot gruppsyck. Om en tjej är oskuld är det något fint.”

Tjej 16

”Gruppsyck kan ha viss påverkan, men jag tänker inte på det. Tjejer påverkas nog mer av sina vänner på grund av de snackar mer med varandra. De kanske är mer osäkra också. Tjejer är nog mer lättpåverkade.”

Kille 18

Vi kan se att gruppsyck är något som båda könen menar påverkar sexualiteten. Intressant är att respektive kön upplever att motsatt kön har större press på sig. Vi tolkar det som att det handlar om olika föreställningar om manligt och kvinnligt, som speglar de olika samhällsidealen (se nedanstående tema).

5.3 Samhällets påverkan

När vi diskuterade kring gruppsyck kom många ungdomar in på hur samhällets ideal, liksom gruppens, påverkar hur man agerar. Stainton Rogers och Stainton Rogers (2002) resonerar också kring socialisationens betydelse för hur människan förvärvar sin förståelse för kön och lär sig att uppföra sig på ett sätt som är lämpligt för ett visst kön.

5.3.1 Stereotyper

Något som framkom ur diskussionerna var de olika traditionella förväntningar och stereotyper som existerar i samhället idag.

”Mannen visar sin erektion på ett mer öppet sätt än kvinnor... Mannen är mer öppen med sin sexualitet. Tjejer är mer blyga, och släpper loss först när de är redo. Och då vet man att det är ok.”

Kille 18

”Allting blir uppmärksammat om en tjej gör det. Likadant är det om hon har fler killar. Om en tjej gjort något som andra anser är dåligt, så kan hon få dåligt rykte. Men om en kille gör samma sak så blir det ingen stor grej. Om en kille ligger runt med många så blir han en ”player”, han får komplimanger. Men en tjej kallar man för hora!”

Tjej 17

”Det är fortfarande mer okej för killar att ha fler partners än tjejer. Tjejer blir lättare kallade för slampor. Killar kan vara med många och bli stolta över det. Om en kille har fler tjejer så får han status istället och kallas för ”player”. Men ändå inte lika negativt som för tjejer.”

Tjej 17

"Det är killen som ska jaga, inte tjejen."

Tjej 18

Med könsstereotypisering menas en schematisk uppsättning föreställningar om de egenskaper och beteenden som förväntas och ses som lämpliga för kvinnor och män. Dessa stereotyper definierar vad det innebär att "vara en riktig man" och "en riktig kvinna". En riktig man förknippas ofta med att inte vara "fjollig", vinna respekt genom att nå framgångar exempelvis genom att ha många tjejer, tro på sig själv, kunna hävda sig själv samt ha möjlighet att använda våld då han behöver försvara sig. Även Ambjörnsson (1990) analyserar i sin avhandling hur mannen i hjälteberättelser framträder som normen för människan. En motsvarande bild ges av kvinnan, som associeras med värme och omtänksamhet, renhet i sexuell bemärkelse samt att inte bete sig som en "slampa" (Stainton Rogers och Stainton Rogers 2002).

Forsberg (2005) menar att kvinnlig sexualitet finns kvar i en "farlig" form: den okontrollerade och omoraliska sexualiteten, förknippad med icke-respekt och lösaktighet. Forsberg talar vidare om en uppdelning i "madonnan" och "horan".

Ungdomarna i vår studie, såväl killar som tjejer, uttryckte klara skillnader mellan vad som är okej sexuellt beteende för respektive kön. Liksom Forsberg talar de om "horan", men något liknande negativt finns inte för mannen. Samma sexuella agerande hos killar resulterar snarare än mer än tidigare i en positiv uppmärksamhet, den så kallade "playern".

Det förefaller som att traditionella ideal fortfarande finns kvar hos många av ungdomarna. Samtidigt kan vi också urskilja en övergång mot ett mer flexibelt tänkande, som gör det möjligt att ta sig förbi dessa stereotyper:

"Det förväntas ändå att killen ska ta det första steget. Att tjejer raggas är inte så vanligt. Men det är bara positivt. Hon blir inte hora då. Det är istället bra om tjejen vågar. Om hon har kondom med sig så tänker man bara att hon är försiktig... Och det är bra."

Kille 18

"Jag tycker det är bra om tjejer tar initiativ. Det betyder att hon är självsäker och vet vad hon vill."

Tjej 16

"Om killen inte får tjejen som han vill så blir han klassad hora... Killar har en press på sig att vara överlägsna tjejen. De har så mycket press på sig. Killen ska alltid vara bättre än tjejen, han ska vara den starka."

Tjej 17

"Tjejer flippar nu förtiden när killar vill att de ska stå i köket... Innan accepterade man det bara. Det har blivit enklare att säga nej nu som tjej."

Tjej 16

Ungdomstiden idag kännetecknas vidare av en "feminisering" av unga mäns värderingar och en "maskulinisering" av unga kvinnors uppfattningar. Med detta menas att killar har blivit mer omtänksamma och mjuka, och tjejer har blivit mer handlingskraftiga och tar mer plats (Stainton Rogers och Stainton Rogers 2002).

Vi menar att det är naturligt att det ur gamla könsstereotyper växer fram nya, som speglar samhällets förändringar mot individualism och autonomi. Tjejer idag förväntas delta i samhället på lika villkor som killar, samt i lika hög grad ta initiativ. Vi blir därför inte förvånade av att så många killar uttryckte att det är bra att tjejer tar mer initiativ. Dock upplevde vi att tjejerna inte riktigt kände sig bekväma med den nya trenden. De ville ta mer plats och agera mer utifrån sina egna behov, men var något osäkra på hur killarna skulle ta emot detta. Detta visar verkligen att genus är en fråga om relationer.

5.3.2 Samhällsförändringar

Efter diskussionen kring stereotyper blev samhällsförändringar ett tema som ungdomarna uppehöll sig länge vid. Som vi konstaterat i tidigare resonemang menade ungdomarna att det skett en samhällsutveckling mot mer individualism och lösligare sexuella förbindelser. Såhär såg ungdomarnas resonemang ut:

”Man väntar inte med sex idag. Det är mer tolerant nu. Och mycket mer extremt. Det är också mer öppet med sexualiteten idag. Förr väntade man mycket längre... Att man verkligen älskade varandra. Nu kan det ju hända lite här och där. Det är ju därför det har ökat med könssjukdomar.”

Kille 18

Ovanstående citat är en spegling av ungdomarnas personliga syn på hur samhället har förändrats. Likheter finns med Giddens (1995) resonemang om att sexualiteten är frikopplad från känslor (plastisk sexualitet). Giddens analyserar hur nära relationer formas och upplöses i samhället. Han anser att den ökade individualiseringen och trycket på kvinnan som autonom individ, har underminerat föreställningen om att kärlek med nödvändighet hör samman med äktenskap och barn.

”Unga har mer sex idag än för 20 år sedan, på grund av att det är mindre tabu. Det är också mindre risk att bli uthängd nu.”

Kille 17

”Idag lever vi inte längre i ett kristet samhälle, därför är det mer ok att ha sex idag.”

Tjej 16

Forsberg (2005) visar att det område som pekar på störst förändring är antalet sexualpartners. Störst ökning har skett bland tjejer. Idag dominerar en mer tillåtande inställning hos ungdomar, exempelvis vad gäller tillfälliga sexuella kontakter.

”Det är tuffa tider nu! Man behöver lite kärlek. Man behöver liksom inte längre vara kär för att ha sex.”

Kille 16

Lewin och Helmius (1983) konstaterade redan för 25 år sedan i sin studie att ungdomar lever i ett samhälle som erbjuder en annorlunda sexuell verklighet, än den som deras föräldrageneration upplevde. Ungdomarna i deras studie kopplade dock samman kärlek med samlag, och knyter sex till föreställningar om familjebildning och ett varaktigt samliv. Deras resultat skiljer sig således åt till stor del från ungdomarna i vår studie. Precis som en kille uttryckte det är sex mindre tabu idag, vilket vi tror är den främsta anledningen till att studiernas resultat skiljer sig åt. Sex har blivit mer legitimt och utgör en stor del av ungdomars

liv idag. I och med det nya informationssamhället, dess medialisering och globalisering, kommer ungdomar i större utsträckning också i kontakt med sex, exempelvis via Internet.

5.4 Kondomanvändning

5.4.1 Är det vanligt att ungdomar använder kondom?

Tidigare forskning visar att ungdomar i stor utsträckning använder preventivmedel. Vid första samlaget är det mellan 71-76 % som använder något preventivmedel. Av dessa använde 65,4 % kondom. Kondom är dock vanligast vid första samlaget (Forsberg 2005).

I tabellen nedan sammanfattas resultatet från enkäten:

Använde du kondom vid din samlagsdebut?

	Ja	Nej
Kille	5 st	8 st
Tjej	6 st	4 st
Totalt	11 st	12 st

Resultatet visar skillnader i kondomanvändning mellan könen vid första samlaget. Tjejerna tenderar att använda kondom i högre utsträckning än killarna. 5 killar jämfört med 6 tjejer hade använt kondom vid sitt första samlag.

Använder du kondom vid sexuella kontakter idag?

	Ja	Nej	Ibland
Kille	2 st	0 st	11 st
Tjej	5 st	1 st	4 st
Totalt	7 st	1 st	15 st

Av enkäten kan vi se att totalt sett använder 15 av tjejerna och killarna *ibland* kondom vid sexuella kontakter idag. Det är dock endast 7 som har svarat ”Ja”. Intressant är att även här finns könsskillnader. Resultatet visar att fler tjejer svarade att de använder kondom idag än vad killarna gör. Större del av killarna har istället svarat att de använder kondom ibland (11 st), här är motsvarande siffra hos tjejerna 4. Endast en respondent svarade ”Nej”, detta var en tjej.

Då det finns fler preventivmedelssorter för tjejer, menar vi att det är överraskande att varannan tjej använder kondom vid samlag. Vi trodde att siffran skulle bli lägre, eftersom det är väldigt vanligt att tjejer idag använder p-piller. Även tidigare studier bekräftar vår föreställning, då de visar att p-piller kraftigt dominerar ungdomars senaste samlag. Dock är kondom vanligast vid samlagsdebuten (Forsberg 2005). Detta bekräftas av vårt resultat.

Den totala siffran, 7 stycken, menar vi dock är mycket låg. Vi tycker att det är sorgligt att så få ungdomar vid varje tillfälle använder kondom vid sexuella kontakter. Tyvärr bekräftar detta det faktum att könssjukdomar ökar så snabbt idag.

I fokusgruppintervjuerna fick ungdomarna frågan om de uppfattade att kondomanvändning var vanligt bland ungdomar idag. Många trodde att det var vanligt, både killar och tjejer, men skiljde på tillfälliga kontakter och fasta förhållanden.

"I början tror jag att det är vanligt att använda kondom, men inte om man varit tillsammans en längre tid. Då litar man ju på varandra... och äter kanske p-piller."

Tjej 17

"Jag tror att det är olika hur man använder kondom, tex om man har fast förhållande. Då använder man inte kondom lika ofta."

Kille 18

En av killarna i vår studie höll inte med ovanstående resonemang, utan menade istället att det var vanligare att man använder kondom om man har en stadig partner. Samtidigt hade han en intressant tanke om att ju äldre man blir, i mindre utsträckning skyddar man sig.

"Det är vanligare med kondom vid stadig partner. När man är yngre använder man nog mer kondom, för man är så himla introducerad vid att använda det. Men när man blir äldre gör man inte det längre."

Kille 17

5.4.2 Varför inte kondom?

När ungdomarna resonerade kring varför man inte använder kondom framkom flera anledningar. Många diskuterade p-pillers påverkan och trodde att det ofta ersätter kondomen.

"Nu har vi ju akut p-piller också. Då tänker man att man inte behöver använda kondom."

Tjej 18

"Det är långt ifrån vanligt att man använder kondom. Killar frågar om tjejen använder p-piller och tänker "Ja, okej, då behöver man inte använda kondom". Då är det liksom bara att köra."

Tjej 17

"Om man har haft ett förhållande och använder p-piller och sedan träffar en ny kille, så är det lättare att inte ha kondom. För då har man ju vant sig vid p-piller."

Tjej 18

Många tjejer uttryckte att killar förhör sig om huruvida tjejen tar p-piller, och detta visar återigen att graviditet är den första risken man tänker på. Tjejerna förklarade också att det var lätt att vänja sig vid p-pillrets bekvämlighet, och att kondom därefter upplevs som ett ovant skydd. Samtidigt menade både killarna och tjejerna att det också var lättare att fråga om p-piller, än om kondom. Detta tror vi är en av anledningarna till varför man inte använder kondom. Även nedanstående citat bekräftar att kondom kan vara skämmigt och pinsamt att fråga om:

"Tjejer kan vara blyga. De vågar inte. De vill inte förstöra "The moment". "

Tjej 18

"Sen förstör det ju stämningen att fråga om kondom mitt i allt..."

Tjej 18

"Det är meckigt och pinsamt."

Kille 17

Ungdomarna gav också en annan förklaring, nämligen att man väljer att ha sex ändå, trots att man inte har en kondom tillgänglig.

"Jag tror att man inte använder det när det blir oplanerat. Man går ju inte runt med en kondom i fickan."

Tjej 17

"Om det är så att man inte har någon kondom, varken tjejen eller killen, men ändå vill ha sex, så skiter man i kondom."

Kille 19

Det visade sig vara relativt vanligt att ungdomar idag har sex oplanerat, och att de därför inte tänker på att ha med sig kondom. Vi tror att detta hör ihop med att tillfälliga sexuella kontakter ökar, samt att fler har sex utan kärlek.

En annan förklaringsfaktor som uttrycktes både bland tjejer och killar, var att kondom inte är lika skön och därmed väljs bort. Vi upplevde att gruppsytryck och omgivningens föreställningar om kondom påverkar ungdomarna negativt. Några av tjejerna trodde också att många som inte använder kondom har "hört det från andra, men egentligen är det kanske inte så".

"... Sen är det inte lika skönt heller. Det är det som är grejen. Det är därför många inte använder kondom."

Kille 18

"Många tänker att den är ju inte skön. Även om den är 100-procentigt säker, så har den ju inte den 100-procentiga känslan! Det är som att sätta en ICA-påse på kuken. Eller som att knulla med ett regnskydd!"

Tjej 17

Utöver ovanstående förklaringar tror vi också att det kan ligga mycket rädsla, osäkerhet och okunskap bakom varför kondom inte används. Denna okunskap kan botten i att man inte lärt sig hur man tar på en kondom, framför allt bland tjejer. Vi tror att dagens sexideal sätter krav på ungdomarna, att göra allt rätt på en gång. Man får inte fumla och misslyckas i sängen. Då kan man betraktas som "dålig". Vi tror att genom att välja bort kondomen och inte ens föra den på tal, så kommer man ett steg närmare sex utan fiasko. Även om fiaskot kan komma som en könssjukdom.

Efter långa diskussioner om kondomens vara eller icke vara, uttryckte slutligen en tjej sin frustration över att kondom så ofta väljs bort.

"Men, jag fattar inte varför det är så ovanligt! Det är ju så himla lätt att bara säga: "Jag vill använda kondom." Jag fattar inte vad grejen är."

Tjej 18

Tjejen menade att man ibland gör det krångligare än vad det är. Istället borde man kommunicera bättre och bara uttrycka att "den ska på". Vi menar liksom Lennéer-Axelsson (1996) att var och en borde överlägga med sig själv vad man vill och följa sin inre övertygelse, så att man är förberedd och inte tvekar när tillfället så kommer. Det handlar om att förhandla i förväg både med sig själv och tillsammans med sin partner kommunicera om vad man vill göra och skaffa sig kunskap om vad som är viktigt för var och en. Vi tror att det

blir lättare att använda kondom om man har talat med varandra innan man har sex första gången. Det förefaller alltså som att man har svårt att hitta fram till en balans med p-piller, dagen efter piller och kondom. Det senare är det enda preventivmedel som ger "double protection".

5.4.3 Vems ansvar?

När vi diskuterade med ungdomarna kring vems ansvar det är att ha med sig kondom respektive föra det på tal, resonerade de i anknytning till samhällets förväntningar på de olika könen. Olika könsscheman för kvinnligt och manligt, kan leda till könsstereotypisering, vilket med stor sannolikhet påverkar dagens ungdomar (Stainton Rogers & Stainton Rogers 2002). Att killar är de som förväntas ha med sig och ta ansvar för kondom bekräftas av ungdomarna:

"Bådas. Men det är inte så i praktiken. Det är ju lika stor risk att båda får en sjukdom. Men killar förväntas ändå ta ansvar för det. Det ligger på oss att ta ansvar för kondom."

Kille 17

"Det är killarnas ansvar, men samtidigt är det bådas ansvar. Det är dock mer tryck på killarna. Det förväntas liksom av dem."

Kille 16

"Jag tror att många tjejer förväntar sig att killen har kondom i bakfickan. Men jag känner också många killar som har kondom med sig men som inte vill använda den, utan låter tjejen fråga efter den."

Tjej 18

"Det är bådas ansvar. Men jag går fram och tillbaka i det här. Det är ju killens enda preventivmedel. En kille kan gå runt med en kondom men det kan inte en tjej lika lätt göra."

Tjej 17

Det är tydligt att ansvaret läggs på killar vad gäller att ha med sig kondom. Detta bekräftas av både killar och tjejer. Dock uttrycker samtliga ungdomar en önskan om att ansvaret i praktiken skulle ligga hos båda, eftersom man är två om det. Vi tror att förväntningarna läggs på killarna just därför att de som är bärare av skyddet. Detta bekräftas även av en tjej som uttryckte att "det är ju trots allt deras enda skydd".

Vidare kunde vi utröna hur ungdomarna gör skillnad på vem som ansvarar för att föra kondom på tal, och ta med sig preventivmedlet. Här förväntas tjejer i högre utsträckning kommunicera och våga samtala om det, medan killarna däremot *borde* ha den till hands.

"Tjejerna ansvarar för att tala om det, men det är killens ansvar att ha det..."

Kille 20

5.4.4 Konsekvenser

När vi diskuterade kring konsekvenser frågade vi dels kring hur mycket man tänker på följderna av att inte använda kondom, samt om de tror att det kan behövas en könssjukdom för att bli bättre på att använda kondom.

"Nuförtiden tänker man inte på att använda kondom. Man tar risker. Men man får ångest efteråt"

Tjej 16

"Man tänker inte på konsekvenserna så mycket. Man är så inne på sexet... Man vill ha sex liksom, man bryr sig inte. Sen finns det ju p-piller."

Kille 17

"Å sen finns det ju dagen-efter piller också... Då blir det ju att man inte tänker så mycket innan."

Tjej 17

"Man tänker inte på det innan, men dagen efter. Graviditet är det värsta som kan hända. För att tänka mer på riskerna borde man intala sig själv att det är skönt att slippa ångest. Det blir skönare efter sexet om man vet att man använt kondom."

Kille 18

Att det finns p-piller påverkar också hur ungdomarna agerar, och flera av ungdomarna menade att man eftersom man kan ta akut p-piller därför inte behöver tänka på konsekvenserna.

Slutligen ställde vi frågan om det kan behövas en könssjukdom för att bli bättre på att använda kondom. Vi är medvetna om att det är en ledande fråga, men anser ändå att resultatet säger något om hur ungdomar lätt förlägger svårigheterna utanför sig själva:

"För vissa behövs det att man "åker dit", för att bli bättre på att skydda sig."

Kille 18

"Det borde inte behövas det, men man kan bli mer medveten efteråt. Man tänker ofta: "Det händer inte här... Det händer där borta... Inte mig... Det händer andra." Sen när det väl händer då tänker man bara "Oj"!"

Tjej 18

Sexuellt riskbeteende kan mätas genom antalet tillfälliga sexuella kontakter, antal sexualpartners och brist på kondomanvändning (Herlitz 2007). Enligt Tikkanen kan en jämförelse göras mellan de som inte haft en könssjukdom under det senaste året och de som har haft STI. De som har haft en könssjukdom är i regel de som har haft oskyddat samlag med ett större antal partner. Det är nästan tre gånger så stor risk att de som haft en könssjukdom under det senaste året har haft oskyddat samlag med ett större antal partners, än de som inte har haft en könssjukdom.

Ungdomarnas resonemang överensstämmer inte med ovanstående forskning. Gemensamt var att samtliga ungdomar trodde att man skulle bli bättre på att använda kondom om man råkat ut för konsekvenserna.

5.5 Kommunikation

Sex är på många sätt tabu, inte minst för kvinnor. Majoriteten av oss måste kämpa för att bygga upp en sexuell självkänsla, för att kunna prata om sex och de känslor man har. Delilah och Flodman (2007) menar att den sexuella självkänslan i många fall är nyckeln till att våga tala om sex och att ta initiativ. Ett sexuellt förhållande som bygger på trygghet och öppenhet underlättar kommunikationen och gör att man får bättre självkänsla. Ett sätt att lära sig att kommunicera med sin partner om känslor och sexuella gränser, är att prata om sex med sina vänner. Detta var något som samtliga ungdomar uttryckte: man pratar hellre med sina vänner om det pinsamma, än med sin partner.

5.5.1 Med sina vänner

Lennér-Axelsson (1996) menar i likhet med Delilah och Flodman att det kan underlätta att kommunicera med andra utomstående om sina sexuella upplevelser. På så sätt kan man upptäcka gemensamma dilemman och få stöd av varandra. Dessa utomstående kan exempelvis vara andra par eller vänner. Sådana kollektiva samtal sker idag i större utsträckning mestadels mellan kvinnor. Nedanstående citat representerar hur tjejerna respektive killarna pratade om sex:

”Jag pratar hellre med min bästa tjejkompis om mina problem än med min kille. Killar pratar med sina polare.”

Tjej 16

”Man pratar bara med sina kompisar, man pratar mer med dom än med sin flickvän.”

Kille 17

När vi sedan frågade ungdomarna om vad man kan prata om skiljde sig resultaten åt grupperna emellan. Några menade att man mycket väl kan prata med sina vänner om risker och få stöd, andra tyckte att detta var svårt.

”Man kan prata med sina kompisar, men det beror på vem... Nära vänner. Man frågar bara sina kompisar om de använt kondom eller inte och sen fattar de resten.”

Kille 17

”Man kan prata om sex med sina kompisar men inte så ofta om risker.”

Tjej 18

”Är man misstänksam så kan man prata om risker med sina kompisar, och till och med gå och testa sig tillsammans. Få stöd av varandra.”

Kille 18

Vi tolkar det som att samtliga ungdomar är överens om att det är lättare att kommunicera om sex med sina vänner, eftersom de ”är som jag”. Vidare framgår att man i första hand vänder sig till sina vänner när man behöver stöd och råd, istället för till sin partner. Med stöd av det teoretiska resonemanget ovan, tror vi att det blir naturligt att man väljer kompisarna, eftersom de kommunicerar på samma sätt som en själv. Man slipper också en osäkerhet och genans som man kanske är orolig för i parförhållandet.

5.5.2 Med sin partner

Nilsson och Waldemarsson (2007) resonerar kring olika kommunikationsstilar och menar att kommunikation sker på två nivåer samtidigt, verbal och ickeverbal. För att generalisera fokuserar män på innehållsnivån och kvinnor på relationsnivån. Nedanstående citat illustrerar en åsikt som gick att urskilja både hos tjejerna och killarna:

”Det är svårt att prata med sin pojkvän, man är liksom på olika nivåer. Killar är åt höger, tjejer är åt vänster, och sen så ska man mötas i mitten.”

Tjej 18

Vi finner det intressant att ungdomarna är så medvetna om de olika kommunikationsstilar som finns mellan könen. De berättade att de anpassar sitt sätt att uttrycka sig när de pratar med det andra könet. Detta stämmer väl överens med vad Enquist (2004) konstaterar, nämligen att

man behöver anpassa sitt sätt att kommunicera till den målgruppens ”aktuella repertoar”, för att uppnå en god kontakt.

”Det är viktigt HUR man pratar med en tjej. Man kan inte bara säga: ”Kom å ligg med mig.”
Kille 17

När ungdomarna sedan diskuterade vad som är svårt att prata med sin partner om är samtliga överens om att sjukdomar och graviditeter är ansträngande att prata om.

”Det är svårt att prata om hennes tidigare relationer och om hon har haft könssjukdomar. Jag tror tjejer erkänner det faktiskt. Men det gör kanske inte alltid killar.”
Kille 18

”Det är svårt att prata om graviditet och klamydia... Och om känslor. Då har man ju förstört hela grejen.”

Tjej 17

”Man frågar inte sin partner om hon har någon sjukdom! Man utgår från att hon inte har det. Men skulle man kommunicera mer skulle man nog använda kondom.”

Kille 16

5.5.3 KK-förhållande

Under temat kommunikation diskuterade vi även kring vilken påverkan ett KK-förhållande har för hur man kommunicerar med varandra. Ungdomarna i vår studie uttryckte en skillnad mellan att ha sex med en partner eller med en tillfällig kontakt.

”Om man är KK så kan man prata mer om sånt... När man har upprepat sex med samma person kommer man lättare överens och kan prata om kondom och så vidare.”
Kille 17

”Om det är någon man bara haft sex med en gång, då skiter man i att fråga om hon har testat sig och man använder kondom.”

Kille 18

Ett vanligt problem är att man har svårt att kommunicera med sin partner om vad som är skönt och mindre skönt sexuellt. Denna svårighet att tala i klartext och förmedla sina sexuella önskemål till varandra kallas för *sovrumdiplomat* (Lennéer-Axelsson 1996). Ungdomarna förklarade för oss att tillfälligt sex snarare enbart handlar om behov och samlag, än om känslor och kärlek. Därför blir det lättare att prata om det som är pinsamt och känsligt. Gränserna är redan satta och båda vet att det bara handlar om det fysiska.

5.5.4 Könsskillnader

Samtliga ungdomar var överens om att det finns klara skillnader i hur och vad tjejer respektive killar pratar om:

”Killar pratar mer om vem som har gjort det, tjejer pratar mer om relationer... Mer på den romantiska nivån.”

Tjej 16

”Tjejer snackar mer om att de är på G med någon. De är också mer detaljerade... Tjejer är mer öppna och snackar mer känslor. Killar snackar mer om vem de har gjort det med i helgen.”

Kille 17

”Killar är inte lika bekväma med detaljer. Man borde prata mer om det, men det blir att man bara pratar med sina kompisar.”

Tjej 18

Förutom de skillnader som ungdomarna själva påtalade, så kunde vi också se åtskillnader i sättet tjejerna respektive killarna uttryckte sig på. Tjejerna pratade på ett mer mjukt sätt kring relationer och känslor, och bekräftade varandra i gruppen. Vi kunde observera att killarna i högre utsträckning var sakliga och använde hårdare ord. Vi är medvetna om att vi här gör en grov förenkling, men detta var något som samtliga noterade under intervjuerna.

5.6 Alkohol

I samband med de frågor som vi ställde kring sexuellt risktagande, kondom användning och kommunikation kom många gånger alkohol på tal. Ungdomarna gav en samstämmig bild: ofta kommer alkohol in i bilden när det rör sig om sexuella risker och hur väl man använder kondom. Å ena sidan lyfte de fram att det är väldigt vanligt att unga människor dricker alkohol nuförtiden, men samtidigt menade de flesta att det finns många nackdelar och risker med att ungdomar dricker. Det förefaller som att både unga tjejer och killar idag är medvetna om vilka faror som alkoholkonsumtionen för med sig. Något som framkom i samtliga fokusgrupper var hur ungdomarna kopplade samman alkoholen med en gemenskapstillhörighet och identitetsskapande:

”När man har druckit alkohol får man uppmärksamhet, och man känner sig säkrare på sig själv och får bättre självförtroende. Då kanske man vågar gå fram till den personen. Man vågar mer helt enkelt... Men man ångrar sig kanske efteråt.”

Tjej 17

”Alkohol gör att man inte tänker. Jag tror att det är vanligare att man har sex när man druckit, eftersom man dricker mer nuförtiden.”

Kille 18

Som uttrycks i citaten ovan så var i stort sett samtliga ungdomar överens om att förtäring av alkohol leder till att man blir säkrare och vågar mer. Med glaset i handen skapas en tillhörighet och alkoholen får symbolisera förbindelsen och kontakten till andra runtomkring. Liksom Lalander och Johansson (2002) konstaterar så kan alkohol signalera att normer som annars inte är rådande nu blir gällande. Att inleda nya kontakter och relationer blir lättare. Hulter (2004) konstaterar att alkohol många gånger används för att reducera ängslan och osäkerhet, med en förhoppning om att öka den sexuella upplevelsen och gör den mer intensiv. Särskilt ungdomar experimenterar ofta med droger och alkohol för att våga uttrycka sin sexualitet i mötet med andra.

Studier i Forsbergs rapport från 2005 visar att alkoholkonsumtion i samband med sexuellt umgänge oftare resulterar i ökat risktagande. Vidare framkom det att alkohol påverkar ungdomarnas ansvarskänslor, och ofta skylls det på alkoholen för att undvika skam och ånger efter sex. Flertalet studier visar också att det finns en stor könsskillnad vad gäller kopplingen

mellan sex och alkoholbruk. Det är vanligare att tjejer dricker alkohol i samband med sex, än killar.

5.6.1 Könsskillnader

Även ungdomarna i vår studie ansåg att tjejer dricker oftare och mer är killar, och menar att det är en *trend* som bara ökar bland unga tjejer. Några trodde att det kunde bero på att unga tjejer är mer nyfikna och utforskande. Både bland tjejerna och bland killarna var det många som menade att tjejer är mer mogna än killarna och att de umgås med äldre killar, och därför kommer i kontakt med alkohol den vägen. En av tjejerna uttryckte att tjejer ofta har en bild på sig att de ska vara en "fin flicka". Med alkoholen släpps hämningar och man kan åsidosätta andras bedömningar och förutfattade meningar om en själv, och "bli någon annan för ett tag".

"Alla dricker ju nuförtiden. Det är en gemenskap... Fast jag tror att det är lättare för tjejer att gå in i en annan roll, för att bli säkrare på sig själv. Våga lite mer."

Kille 18

Leifman (2000) visar i sin rapport att det finns en könsskillnad bland yngre i alkoholkonsumtion. Flickor tenderar att debutera och konsumera mera i tidig ålder än killar ålder är konsumtionen ungefär likvärdig, men killarna dricker något mer. En förklaringsfaktor till den ökade alkoholkonsumtionen som har skett de senaste åren handlar om att det har skett en ökad individualisering och därmed ett ökat accepterade av avvikande livsstilar och minoriteter.

"Tjejer dricker mer, med alkohol blir de trygga och säkra. Det är därför oftast tjejer som tar mer risker. Men samtidigt är det dom som är rädda för risker."

Kille 17

"Tjejer dricker för att få uppmärksamhet och de tar också mer risker."

Tjej 17

Ovanstående kommentarer belyser ungdomarnas åsikter kring könsskillnader i alkoholkonsumtion. När diskussionen fördes in på risker visade det sig att både tjejerna och killarna var överens om att tjejer löper större risk att råka illa ut vid alkoholkonsumtion. Att utsättas för övergrepp var något som en del av ungdomarna resonerade kring. Detta är något som bland annat Delilah och Flodman (2007) konstaterar. De menar att alkohol ofta gör det svårt att uppfatta var gränserna går, och att risken därför är stor att kommunikationen brister och någon av partnerna känner sig utnyttjad.

Något som vi finner särskilt intressant är att en av killarna menade att det oftast är tjejer som tar risker, men samtidigt också är *mer rädda* än vad killar är för konsekvenserna. Den aktuella killgruppen diskuterade länge kring denna paradox, men kom aldrig fram till någon slutsats om varför tjejer, trots att de tycks vara mer rädda för risker, ändå dricker alkohol både oftare och i större mängd än vad killar gör.

De främsta riskerna som framkom ur diskussionerna i fokusgrupperna var våldtäkt och övergrepp. Därför kan vi förstå killarnas resonemang kring att tjejer är mer rädda för risker, eftersom dessa risker främst drabbar tjejer. Tjej- och killgruppernas resonemang speglar den verklighet som ungdomar lever i idag, där alkohol kan leda till negativa och förödande konsekvenser. Vi upplever att samtliga ungdomar var mycket medvetna om alkoholen

konsekvenser. Samtidigt är det dock skrämmande att alkohol utgör en så pass positiv och viktig komponent i socialt umgänge.

5.7 Internet

När vi kom till temat Internet, fick vi först dålig respons från ungdomarna. Men efter andra gruppen lärde vi oss att ställa följdfrågor och låta ungdomarna själva prata kring ämnet med varandra. Ibland fungerade tystnaden från oss fördelaktigt, ungdomarna tog då själva ansvar och fortsatte att prata. De frågor som vi inriktade oss på kring Internet var huruvida ungdomarna trodde att det var vanligt att träffa någon sexpartner via Internet, vilka risker det kan bidra till samt om det finns några könsskillnader i att ha sexuella kontakter via Internet.

Forsberg (2005) för en diskussion om att ungdomar idag lättare kan söka kunskap om sexualitet, samt även söka nya positiva kontakter och pröva och utforska sin egen sexualitet. Studier visar också att de flesta som använder Internet letar efter någon att flirta med. Det skiljer sig dock mellan män och kvinnor. När vi frågade ungdomarna fick vi mycket spridda svar, en del grupper sa spontant att det absolut inte var vanligt att träffa en sexpartner via Internet. Andra grupper sa att det var vanligt att flirta och att hålla kontakten, fast bara via Internet.

”På nätet kan man snacka lättare eftersom man är mer anonym. Folk ser inte ansiktet när man är bakom skärmen. Men det är nog inte så vanligt att man bestämmer träff.”

Tjej 19

”Det är nog vanligt... Det är lättare att träffa någon via internet. Man skickar bilder å så. Det är lättare att skriva det man inte vågar in real life.”

Tjej 17

”Det är många som inte vågar gå fram till en tjej och prata med henne. Och då är det lättare på internet”

Kille 17

Studierna i Forsbergs rapport visar även att män är något mer inriktade på sexuella kontakter, medan kvinnor överlag är mer intresserad av en relationskontakt. Detta är inget som vi kunde märka av diskussionerna i fokusgrupperna.

Det fanns även en viss nedvärderande attityd till dem som träffade partners via Internet. Flera av ungdomarna uttryckte att det var oftast de som inte kunde träffa någon på ”riktigt” som använde Internet.

”De som träffar killar på internet är nog de som inte träffar killar på vanligt sätt”

Tjej 17

”Det är nog inte så vanligt... inte i vår ålder. I så fall mycket yngre eller äldre. Typ 30+. Man kan träffa tjejer genom kompisar och fester, men inte via internet, de är ju inte helt normalt.”

Kille 20

Vi fann det särskilt intressant att många av ungdomarna, såväl tjejer som killar, uttryckte ett förakt mot dem som väljer att använda Internet som forum för att träffa någon. Vår förförståelse var att det skulle vara mer erkänt och inte stämplande att träffas på detta sätt. Enkätsvaren visar dock att flertalet ungdomar själva har använt Internet i syfte att träffa en

partner. Detta tolkar vi som en outtalad norm bland ungdomar idag: det är tabu att leta partners via Internet. Nedanstående tabell visar resultatet från enkätsvaren:

Har du någon gång använt Internet för att träffa en partner?

	Ja	Nej
Kille	8 st	6 st
Tjej	6 st	9 st
Totalt	14 st	15 st

Forsberg diskuterar också kring så kallade "fjortissajter" som ger ungdomarna en möjlighet att ta del av och lägga ut egna närgångna bilder såsom naken- och samlagsbilder. Ett exempel är sajten www.snyggast.com, där ungdomar lägger upp bilder på sig själva, ofta lättklädda, som sedan ska betygssättas av andra jämnåriga. Tjejer framställs ofta i sexualiserade poser där fokus ligger på bröst och plutade munnar. Detta bekräftas av ungdomarna, men det som vi upptäckte genom våra gruppintervjuer var att det var överrepresenterat att tjejer var de som oftast exponerade sig på Internet.

"Användandet ser olika ut, tjejer lägger upp mer bilder på sig själv"

Kille 18

Vid flera tillfällen kan det konstateras att Internet har ökat tillgängligheten och att det har blivit allt lättare att konsumera pornografi och sex. En beskrivning som ges är att ju lättare det är att hitta sex på Internet, desto mer tillåtande och normaliserade blir därmed attityden kring sexualitet via Internet. I en av killgrupperna ges en beskrivning där tjejer har kontaktats genom olika chatt-forum, och fått till att vika ut sig och posera genom en webbkamera. Killarna berättade att det går att tjata sig till att tjejer ska klä av sig. Dessa "utvik" går att sammankoppla till andra sajter.

"Om man säger att hon är fin å vacker... Kan man tjata sig till att hon ska ta av sig mer... Och dom gör det!"

Kille 19

Lövgren-Mårtensson och Månsson (2006) menar att sexualitet i media och på Internet skyndar på dagens unga in i vuxenlivets sexualitet. Fler tjejer än killar beskrivs känna sig stressade över att komma i kontakt med sex överallt. Känslan av frustration av att inte själv få bestämma över de sexuella sammanförandena som samhället, bidrar till stress och osäkerhet hos många. Flera av tjejerna uttryckte den fara som ungdomar kan utsätta sig för på Internet:

"Man träffar ju många på internet. Man får komplimanger. Om man är ung är det lättare att ta åt sig av de fina kommentarerna... Åh, han tycker jag är vacker. Man borde fatta själv att det är farligt. Klockan ringer konstant i huvudet hela tiden, men man kopplar bort den. Man tänker bara åh han tycker jag är fin, ingen annan tycker om mig"

Tjej 18

"Risken med internet är att man går lite längre än man kanske skulle "live", jag vet många..."

Tjej 16

Det är inte bara tjejer som är utsatta på internet. I en av tjejgrupperna som vi intervjuade började helt plötsligt två stycken viska och brista ut i skratt. De berättade då att de någon dag innan hade surfat på internet och fått se ett skämt där en kille blivit förnedrad av två andra killar. Killarna hade klätt ut sig till en tjej och fått killen att klä av sig framför webbkameran.

”Man kan utsättas för skämt och förnedring. Det kan också vara farligt för man vet ju inte till 100 procent vem den personen är”

Tjej 17

En annan risk som Forsberg skriver om är att ungdomar kan påverkas så att de träffar personer via Internet som i verkligheten visar sig vara någon helt annan än den de presenterat sig som. Detta var något som ungdomarna var väl medvetna om, i alla grupper diskuterades det livligt när vi frågade om negativa risker som Internetanvändandet kan medföra.

”Risken för våldtäkt ökar, man vet ju inte vem man träffar sen...”

Kille 17

”Eftersom man kan vara anonym vet man ju inte vem som sitter och skriver, det kan ju vara vem som helst.”

Tjej 17

Detta var något som genomsyrades genom hela diskussionen kring Internet. Samtliga grupper talade om riskerna och att det anonyma utgör en extra stor fara. Vi upplever att ungdomar idag är väl medvetna om riskerna med Internet och att de lägger stor vikt vid dessa. En kille sa att det kan vara ett bra sätt, men lade slutligen till att det alltid innebär en risk.

”Det är ett bra sätt att träffa någon via internet. Men man kan bli lurad. Man vet aldrig vem som sitter där bakom skärmen”

Kille 18

Ett genomgående drag i samtliga fokusgrupperna är att ungdomarna förefaller vara mycket väl medvetna om vilka risker som Internet kan bidra till. Vi tror att samhället och media idag genom skräckpropaganda bidrar till att ungdomar tänker på konsekvenserna och är mer försiktiga. Vi kan urskilja en kluvenhet: å ena sidan uppger ungdomarna att de inte använder Internet för att träffa någon, men av enkätsvaren framkommer det att Internet ändå använts för detta syfte.

5.8. Skolornas sex- och samlevnadsundervisning

Utöver befintliga teman i intervjuguiden behandlades frågor angående skolans sex- och samlevnadsundervisning. Samtliga respondenter gick en valbar kurs i sex- och samlevnadsundervisning och var därmed intresserade av att prata kring ämnet. Flera resonerade utifrån att skolans sex- och samlevnadsundervisning genomgående varit bristande och efterfrågade mer kunskap kring könssjukdomar och preventivmedel.

Rapporten ”Nationella kvalitetsgranskningar” (1999) har undersökt 83 gymnasieskolor i 20 kommuner, bland annat vad gäller deras sex- och samlevnadsundervisning i skolorna. Detta för att utveckla aktuella läroplaner. Resultatet visar på en stor variation mellan skolorna och inom varje skola, där ett framträdande drag är att eleverna har olika möjligheter att skaffa sig kunskap om och insikt i sexualitet och samlevnad. Resultatet visar även att flera av skolorna

saknar tydliga mål för sin sex- och samlevnadsundervisning, och det är ofta oklart vem som ansvara för undervisningen.

En tjej i vår studie uttryckte:

”Vi har inte fått lära oss någonting om risker i skolan. Därför är man inte tillräckligt medveten om det. Lärarna var så generade, det ska ju inte vara pinsamt att prata om det. Det är bra om läraren går rakt på sak och talar om hur det verkligen är, som läraren på sex- och samlevnadskursen gör. Det är först nu som vi har fått kunskap.”

”Nationella kvalitetsgranskningar” visar vidare att tyngdpunkten i undervisningen ligger på kropp och biologi, och mindre på manlig/kvinnlig identitet och samspel mellan flickor och pojkar.

”Man borde upplysa mer om könssjukdomar och preventivmedel i skolan. Det är oftast tjejer som vet mycket, men killar vet inget.”

Tjej 17

Många av ungdomarna ville att sex- och samlevnadskurser som de nu läste skulle ingå i samtliga gymnasieprogram och därmed vara obligatorisk. Nedanstående citat speglar vad samtliga ungdomar, såväl killar som tjejer, menade borde ingå i skolan som obligatoriskt ämne:

” Den här kursen borde vara obligatorisk för alla och finnas på alla skolor. Det borde vara mer om sjukdomar och risker. Man har ju så mycket frågor och funderingar runt omkring det.”

Tjej 18

”I högstadiet borde det vara obligatoriskt med sex- och samlevnadsundervisning. Det är viktigt att prata om alla risker. Det är bra att kunna påverka innan man har sin sexuella debut.”

Kille 16

Rapporten (1999) framhäver vidare att innebörden i begrepp som identitet, sexualitet och kärlek och jämställdhet växlar över tid och behovet av att reflektera är mycket viktigt. I och med det stora informationsutbud som når fram till ungdomar idag finns många anspelningar på sexualitet. Skolan utgör därmed en viktig plats för reflektion, vilket kräver en utveckling mot ett arbetssätt som möter dessa nya krav, och som möjliggör detta genom mötesplatser där kommunikation mellan elever och lärare bringar goda samtal.

Många av ungdomarna i vår studie efterfrågade kunskap om risker och hur man kommunicerar med sin partner.

”Man borde få lära sig i skolan om hur man pratar om sex med sin partner. ”

Tjej 17

”Man borde få prata mer om kommunikation i skolan. Det skulle vara bra att veta lite hur killar tänker... Exempelvis hur de tänker om jag hade tagit med en kondom. Det är intressant, för man tänker ju ändå på hur tjejer och killar är olika. Det är ju så uppenbart!”

Tjej 16

Ovanstående citat ger en bild av ungdomarnas inställning till skolans sex- och samlevnadsundervisning. Både tjejer och killar vill ha mer undervisning med betoning på preventivt arbete. Att skolan har kompetenta lärare som kan undervisa i sex- och samlevnad är viktigt för båda könen. Likaså att undervisningen behandlar hur man kommunicerar med sin partner. Risker och kunskap kring preventivmedel och kondomanvändning var något som framför allt tjejerna betonade som mycket viktigt.

Erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisningen bland elever i grundskolan och gymnasiet redovisas även i rapporten (1999). Det framkommer att de som inte fått så mycket undervisning, eller en traditionell sådan säger att det räcker med den undervisning de fått. De uttrycker en sorts trötthet och säger sig ha blivit tillräckligt informerade. De elever som däremot har goda erfarenheter av undervisningen i sex- och samlevnad har haft mycket tid för samtal, framförallt i grupper. Detta är något som vi också kunde erfara bland ungdomarna i fokusgrupperna. I den första killgruppen respektive tjejgruppen från samma klass, hade de flesta haft mycket lite sex- och samlevnadsundervisning tidigare, och nyligen påbörjat nuvarande kurs. Något som framkom av deras diskussioner var att de var trötta på att prata om risker, och inte ville ha mer "skrämselpropaganda". Vi blev förvånade då vi pratade med övriga grupper, eftersom de istället eftersträvade mer undervisning och information. Dessa grupper hade läst nuvarande sex- och samlevnadskurs en hel termin och hade goda erfarenheter. Sammanfattningsvis menar vi alltså att vi kunde urskilja stora olikheter grupperna emellan, något som vi menar beror på deras tidigare erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisning.

En av ungdomarna i ovanstående rapport uttryckte: *"Det bästa med sex- och samlevnadsundervisningen var att man fick veta vad den andre tänkte."* I diskussionen med eleverna var ett genomgående budskap att undervisningen måste tas på allvar och utgå från elevernas ålder och erfarenhet.

Även ungdomarna i vår studie eftersträvade mer kunskap om det andra könet. En kille uttryckte det på ett sätt som vi menar knyter an till rapportens resultat.

"Skolan borde prata mer om hur tjejen har det och så... Vad hon genomgår."

Kille 17

Vi upplever att flertalet av ungdomarna eftersöker en förbättrad sex- och samlevnadsundervisning i skolan, redan i tidigare årskurser. Särskilt fokus skulle i så fall läggas vid risker, preventivmedel, konsekvenser, det motsatta könets förhållningssätt, känslor och kommunikation.

Vi menar att utifrån ett elevperspektiv så ska undervisningen utgå från ungdomars frågor och vad som är viktigt för dem att samtala om. Eleverna borde uppmuntras att reflektera och informeras om såväl sexuellt riksbeteende, som hur man kommunicerar på ett bra sätt med sin partner. Eleverna måste få tid att reflektera och kommunicera och även reflektera med varandra om sådant som de själva anser vara viktigt och intressant att diskutera. Undervisningen bör alltså utgå från eleverna själva.

5.9. Ungdomsmottagningen

Intervjuguiden som sådan innehöll inga frågor kring ämnet ungdomsmottagningar. Detta tema kom ändå fram i samtliga intervjuer och var något som respondenterna gärna diskuterade kring. Det blev naturligt att vi därför ställde frågor om ungdomsmottagningens betydelse och

inverkan på. Vi frågade om det är vanligt att man går till ungdomsmottagningen, samt hur bemötandet upplevs.

Samtliga ungdomar verkade ha någon form av relation till ungdomsmottagningar. Inställningen till ungdomsmottagningen som sådan präglades av olika uppfattningar mellan könen. Citaten nedan visar på ungdomars olika sätt att beskriva deras syn och erfarenheten av att vara i kontakt med ungdomsmottagningen. Några tjejer verkar ha en något negativ bild av hur man blir bemött, samt önskar att ungdomsmottagningar tog mer ansvar vid information om preventivmedel och risker. Vidare uttrycktes en önskan om att det borde vara obligatoriskt att testa sig. Flera tjejer beskrev sin erfarenhet i termer av besvikelse.

Några beskrev sin erfarenhet på följande sätt:

”Ungdomsmottagningen är de sämsta jag har varit med om. De jobbar förbi problemen och lyssnar inte på en. De kan bli förbannade om man gjort något, typ haft sex om man inte skulle det.”

Tjej 17

”Ungdomsmottagningen måste ta mer ansvar när de ger ut p-piller till yngre tjejer. De måste informera mer om risker.”

Tjej 19

”De borde ha återbesök en gång om året, göra det obligatoriskt att gå och testa sig. Då lär de ju känna en mer också.”

Tjej 16

Hulter (2004) konstaterar att det är dags att fundera över hur vi kan inspirera dagens ungdomar och vuxna till en bättre sexuell hälsa. Ungdomsmottagningar har länge verkat för ungdomars sexuella hälsa. Vidare menar Hulter att ungdomsmottagningarna saknar resurser för att både hinna med ungdomars fysiska och psykiska svårigheter. Idag begränsas de tyvärr till att till störst del beakta de fysiska riskerna, såsom graviditet och könssjukdomar. Det räcker inte med enbart medicinsk kunskap för att hjälpa ungdomar med sexuella svårigheter. Problemen kan idag kopplas till mer psykosomatiska symptom, vilket kräver mer psykopedagogisk kunskap.

Killarna i vår studie beskrev sin erfarenhet på ett något mer positivt sätt än tjejerna:

”De är alltid trevliga. Ställer in sig och försöker hjälpa dig... Men det är nog mest för tjejerna. Killarna har bara en dag i veckan.”

Kille 18

”Dit kan man gå, även som kille. De har drop-in men det är dumt att man måste förklara sig om man vill ha kondomer.”

Kille 17

Två av tjejerna var dock mycket positiva till ungdomsmottagningen, och skiljde sig därför åt från övriga.

”Jag blir ofta väl mottagen av ungdomsmottagningen, och känner att de lyssnar på mig...”

Tjej 18

”Det är tur att ungdomsmottagningen finns, det känns skönt att kunna prata med nån. Personalen är bra.”

Tjej 17

Att åsikterna kring ungdomsmottagningen skiljde sig så starkt åt mellan ungdomarna, tror vi framförallt beror på att de påverkas av gruppen. Överlag kan vi se att tjejer har en negativ inställning med undantag av ovanstående två tjejerna. Vår iakttagelse var att de som var mycket negativa även påverkade hur de andra i gruppen ställde sig till ungdomsmottagningen.

Första intrycket visade sig vara avgörande för hur man uppfattar ungdomsmottagningen. De negativa erfarenheterna som fanns hade att göra med det första bemötandet och uppfattningen. Några beskrev det som ett varmt och trevligt rum, andra mer i termer av tyst och opersonligt.

En rad andra olika utvärderingar, både mindre och större har gjorts av ungdomsmottagningar sedan 1990-talet. Lennéer-Axelson (1997/2002) sammanfattar vissa av resultaten i en artikel. Ungdomar uppskattar verksamheten på ungdomsmottagningarna bland annat ur följande aspekter: Personalen är kompetent och har en helhetssyn alltifrån kropp till relationer och preventivmedel och ger tillräckligt med tid för samtal. Bemötandet kännetecknas av respekt, trygghet, kontinuitet och respekt för integritet och anonymitet.

Att ungdomarna i vår studie beskriver sina upplevelser så varierande kan tolkas som ett uttryck för att ungdomsmottagningar arbetar på olika sätt och att bemötandet därför också blir varierande. En annan tolkning vi gör är att ungdomsmottagningen är en verksamhet är under stor press med knappa resurser, och därför inte alltid hinner med att bemöta sina patienter på ett positivt sätt. Att tjejerna hade en något mer negativ inställning till ungdomsmottagningar än vad killarna hade, kan förklaras med att tjejer oftare besöker ungdomsmottagningar med mer komplicerade ärenden, och därför har mer erfarenheter, kanske både positiva och negativa. Vi tror att fokusgruppen hade en stor påverkan på vilka erfarenheter man delar med sig av. Kanske är det lättare att prata om de negativa erfarenheterna inför andra. I denna ålder kan det också kännas besvärande att komma till vuxna med sexuella problem. Killarna uttryckte att de oftare går till ungdomsmottagningen i grupp och då de behöver kondomer, vilket kan göra situationer mindre personlig och komplicerad.

5.10 Framtiden

Ungdomarna diskuterade gärna kring framtiden och vad som borde göras för att minska sexuellt risktagande och spridningen av könssjukdomar. Samtliga var överens om att mer resurser borde satsas på detta område.

”Det är det naturliga som måste byggas upp. Jag tror inte på skrämrel. Det ska bli naturligt. När man ska ha sex ska kondomen på liksom. Och både tjejer och killar ska ha det med sig.”

Tjej 17

”Kondom är det enda som stoppar könssjukdomar. Jag vill ha mer information... Mer sex- och samlevnadskurser. Och obligatoriskt i alla skolor.”

Kille 17

”Skrämrelpropagandan måste minska. Och göra kondomer mer tillgängligt. Till exempel skicka hem. Man kan ju även skicka hem klamydiatest. Göra det lätt helt enkelt, så man slipper känna sig utpekad.”

Kille 18

Både tjejer och killar ansåg att skrämselpropaganda måste ersättas med bättre information och obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning. Många pratade om vikten av att "göra hela grejen naturlig". Vi menar att skolan, ungdomsmottagningar och viktiga vuxna, har ett stort ansvar vad gäller att förmedla ett naturligt förhållningssätt till sex, samt grundläggande värderingar.

För att göra kondomanvändningen till ett naturligt inslag menade många ungdomar att kondomer borde vara gratis och mer lättillgängliga. Det fanns även önskningar om att kondomförpackningarna skulle göras roligare och lyxigare.

"Man måste göra kondom till en självklarhet hos både tjejer och killar, och göra dem attraktiva. Till exempel små fina förpackningar. De måste vara snyggare och trevligare."
Tjej 19

"Kondomer borde vara helt gratis. Både till tjejer och killar. Går man till en affär och väljer mellan snus och kondomer så tar man ju snus! Kondomer är pinsamt och dyrt."
Kille 17

"Det är ju framtiden man pratar om. Alltså gäller det alla! Man borde dela ut mer kondomer, till exempel på stan. På Göteborgskalaset förra året delade de ut kondomer. Det är jättebra."
Kille 18

Som vi tidigare har konstaterat är ungdomarna i studien mycket medvetna om vilka sexuella risker som finns. Trots det har det skett en lavinartad ökning av könssjukdomar just hos denna åldersgrupp. Herlitz (2007) konstaterar i sin studie att trots att kondom är en vanligare preventivmetod bland ungdomar, är det bara runt hälften av 16-17-åringarna som använt kondom den senaste månaden. Herlitz menar vidare att myndigheternas försök att minska och förebygga spridningen av olika sexuellt överförbara sjukdomar, med en ökad kondomanvändning, inte har gett önskat resultat.

Även vår enkät uppvisar om i hur liten grad ungdomarnas kondomanvändning har påverkats av det förebyggande arbetet. Det framkommer att det är långt färre än hälften av ungdomarna i vår studie som använder kondom vid sexuella kontakter idag.

Vi menar att det preventiva arbetet borde anpassas till de samhällsförändringar som ligger i tiden. Det går inte att bortse eller förhindra att ungdomar har sex och tar risker. Istället menar vi att man borde möta ungdomar på deras nivå, och låta dem själva uttrycka vad de tror kan vara svar på problemet. Samhället måste vara lyhört för ungdomarnas behov, eftersom ungdomarna själva sitter inne på lösningen.

6. SLUTDISKUSSION

6.1 Sammanfattning och tolkning av resultaten

Nedan kommer vi att sammanfatta och diskutera studiens resultat.

6.1.1 Kärleksideologin

Vi finner ett accepterande förhållningssätt till sex utan kärlek, både bland killar och tjejer. Behov och drifter är något som ungdomarna menar styr det sexuella begäret. Dock är ungdomarnas drömbild fortfarande att man ska vara kär i den man har sex med, men samhälleliga normer gör att man handlar efter dem, istället för sin inre övertygelse.

Det fanns tydliga könsskillnader i hur pojkar och flickor karakteriserade sina sexuella erfarenheter. Vi kunde finna en något hårdare attityd bland killarna i sitt sätt att *tala* om sex utan kärlek, tjejerna använder en mjukare framtoning. Däremot kunde vi inte urskilja någon skillnad mellan könen med avseende på attityden till dem som väljer att ha sex utan att vara kär.

Av enkäterna framkom att 23 av 29 har haft sin samlagsdebut. Genomsnittsåldern var totalt 16.2. Tjejer uppgav dock att de hade något lägre ålder vid sin sexuella debut. Att så många uppgav att de haft sex stödjer inte den tidigare forskning som presenterats. Vi tolkar detta som ett uttryck för nya trender i samhället, samt att killar kan ha ett större tryck på sig att de ska ha sex.

6.1.2 Sexuellt risktagande

De risker som ungdomarna talade om var främst graviditet. Vi finner en tämligen liberal inställning till sexuellt riskbeteende bland ungdomar. Man tänker på risker och är medveten om dem, men bortser ibland från dem eftersom det är spännande och intressant. Flertalet av ungdomarna uttryckte att tjejer förväntas tänka mer på sitt rykte, vilket vi menar kan vara ett uttryck för manliga och kvinnliga normer i samhället.

Vidare framkom att gruppträck spelar en stor roll för ungdomar. Den grupp man tillhör sätter normer för vad som är normalt och accepterat sexuellt beteende. Intressant är dock att respektive kön upplever att motsatt kön har större press på sig. Vi tolkar det som att det handlar om olika föreställningar om manligt och kvinnligt, som speglar de olika samhällsidealen.

6.1.3 Samhällets påverkan

Ungdomarna menade att sex är mindre tabu nuförtiden. Sex har blivit mer legitimt och utgör en stor del av ungdomars liv idag. I och med det nya informationssamhället, dess medialisering och globalisering, kommer ungdomar i större utsträckning i kontakt med sex, exempelvis via Internet och media.

Ungdomarna uttryckte klara skillnader mellan vad som är acceptabelt sexuellt beteende för vardera kön. De talade om "horan" som negativ benämning av tjejer, men något liknande finns inte för killar. Samma typ av sexuellt agerande hos killar resulterar snarare i en positiv uppmärksamhet, den så kallade "playern".

Det förefaller som att traditionella ideal fortfarande finns kvar hos många av ungdomarna. Samtidigt kunde vi också urskilja en övergång mot ett mer flexibelt tänkande, som gör det möjligt att ta sig förbi dessa stereotyper. Många killar uttryckte att det är bra att tjejer tar mer

initiativ. Vi upplevde att tjejerna inte fullt ut kände sig bekväma med den nya trenden. De ville ta mer plats och agera mer utifrån sina egna behov, men var något osäkra på hur killarna skulle ta emot detta.

6.1.4 Kondomanvändning

Resultatet av vår enkät visar att tjejerna använde kondom vid sitt första samlag i högre utsträckning än killarna. Även vid sexuella kontakter idag finns det könsskillnader vad gäller kondomanvändning. Resultatet visar att fler tjejer svarade att de använder kondom idag än vad killarna gör. Intressant är att det framkom av fokusgruppintervjuerna att båda könen menade att det var mycket vanligt att ungdomar använder kondom, trots att enkäten visade motsatsen.

Vidare skiljer ungdomarna på tillfälliga kontakter och fasta förhållanden, och menar att man oftare använder kondom vid tillfälliga kontakter, och p-piller vid fasta förhållanden. Somliga sa att kondom är vanligast vid yngre åldrar. Vi tror att resonemangen hör samman med att ungdomar i övre tonåren utsätter sig för fler risker och har mer sex. Både tjejer och killar trodde att en könssjukdom kan behövas för att man ska bli bättre på att använda kondom.

Vidare orsaker till varför man inte använder kondom är att sexet är oplanerat, kondom är pinsamt, jobbigt, oskönt och kräver kunskap för hur man gör. Vi tror att dagens sexideal sätter krav på ungdomarna, att göra allt rätt på en gång. Man får inte fumla och misslyckas i sängen, då kan man betraktas som dålig. Vi tror att genom att välja bort kondomen och inte ens föra den på tal, så kommer man ett steg närmare sex utan fiasko.

6.1.5 Kommunikation

Vi menar att samtliga ungdomar var överens om att det är lättare att kommunicera om sex med sina vänner och andra än sin partner. Vidare tyder vi att man i första hand vänder sig till sina vänner när man behöver stöd och råd, istället för till sin partner. Samtliga ungdomarna var överens om att graviditeter, sjukdomar och tidigare relationer är svårt att prata med sin partner om. Däremot gjorde ungdomarna skillnad på partner och ett "KK-förhållande". Att tillfälligt sex snarare handlar om behov och samlag, än om känslor och kärlek, var ett tydligt resultat. Då det rör sig om enbart fysisk kontakt, verkar det bli lättare att prata om det som är pinsamt och känsligt.

Ungdomarna var märkbart medvetna om de olika kommunikationsstilar som finns mellan könen. Vi menar att det är anledningen till att det kan vara svårt att förstå varandra i många avseenden. Det föreföll intressant att många av ungdomarna uttalade att de anpassade sitt sätt att kommunicera till den man är attraherad av.

Vi kunde även se en skillnad mellan könen i sättet att prata kring relationer och känslor. Tjejer pratade mer mjukt och bekräftade varandra i gruppen, medan killarna i högre utsträckning var sakliga och använde hårdare ord. Vi tror att detta är ett uttryck för samhälliga normer kring vad som är ett allmänt accepterat sätt för respektive kön att uttrycka sig på.

6.1.6 Alkohol

Det framkom att både tjejer och killar var medvetna om vilka faror som alkoholkonsumtion för med sig. De främsta riskerna som framkom ur diskussionerna i fokusgrupperna var våldtäkt och övergrepp. Likväl som de var medvetna om riskerna var de medvetna om de positiva sidorna med att dricka alkohol. De kopplar samman alkohol med gemenskap och identitet och många känner sig trygg och säkra med "glaset i handen". Vi tror att alkohol

oftast har stor betydelse för att våga agera ut sin sexualitet. Likväl kan alkohol signalera att normer som annars inte är rådande nu blir gällande.

Ungdomarna i vår studie ansåg att tjejer dricker oftare och mer är killar, och menade att det är en *trend* som bara ökar bland unga tjejer. Både tjejerna och killarna var överens om att tjejer löper större risk att råka illa ut vid alkoholkonsumtion. Vi tror att ungdomar kan utsätta sig själva för risker och göra saker som de vid ett senare tillfälle ångrar. Samtliga ungdomar var mycket medvetna om alkoholens konsekvenser, men det är skrämmande att alkohol ändå utgör en så positiv och viktig komponent för dagens ungdomar vid sociala kretsar.

6.1.7 Internet

En nedvärderande attityd kunde urskiljas bland ungdomarna till dem som träffade partners via Internet. Flertalet uttryckte att det oftast var de som inte kunde träffa någon på "riktigt" som använde Internet. Vår förförståelse var att det skulle vara mer erkänt och inte stämplande att träffas på detta sätt.

Vi upplever att ungdomarna var väl medvetna om riskerna med Internet och att de lade stor vikt vid dessa. Vi tror att samhället och media idag genom skräckpropaganda bidrar till att ungdomar tänker på konsekvenserna och är mer försiktiga. Vi kan urskilja en kluvenhet: å ena sidan uppgav ungdomarna i fokusgrupperna att de inte använder Internet för att träffa någon, men av enkätsvaren framkommer det att Internet ändå använts för detta syfte.

Intressant är att trots att många av ungdomarna hade en så negativ attityd till Internet så visade enkätsvaren att nästan hälften själva har använt detta forum för att träffa en partner. Vår tolkning är att det finns en outtalad norm som säger att det är tabu att söka kärlek via Internet. Vi menar att det är gruppen som till stor del sätter denna norm och vi tror att det många gånger är skamfullt och svårt att vara öppen med det inför sina vänner. Vår förförståelse var att det är viktigt att ungdomar pratar med varandra och utbyter erfarenheter. Vi kunde utläsa av ungdomarnas diskussioner att det var svårt att tala öppet om egna attityder till Internet. En förutsättning för att hitta ett sunt förhållningssätt till detta nya fenomen menar vi är att kommunicera mer med sina vänner.

6.1.8 Skolornas sex- och samlevnadsundervisning

Många av ungdomarna ville att sex- och samlevnadskurser som de nu läste skulle ingå i samtliga gymnasieprogram och därmed vara obligatoriska. De efterfrågade också mer kunskap om risker och hur man kommunicerar med sin partner. Intressant är att både tjejer och killar vill ha *mer* undervisning med betoning på preventiva metoder.

Det framkommer att de ungdomar som har fått sex- och samlevnads undervisning i mindre grad, var trötta på att prata om risker och "skrämselpropaganda". Ungdomarna med goda erfarenheter och med mycket undervisning i bagaget efterlyste mer information. Detta kan vi tolka som att tidig kunskap, och sättet att förmedla den, är av stor vikt för hur ungdomarna senare agerar ut sin sexualitet och förhåller sig till risker. Med stöd av studiens resultat, anser vi att eleverna borde uppmuntras att kommunicera och reflektera med varandra i högre grad, kring såväl sexuellt riskbeteende som förhandling. Det är viktigt med undervisning framför allt kring prevention, samt att den är anpassad till de nya villkor som ungdomar lever i idag.

6.1.9 Ungdomsmottagningen

Inställningen till ungdomsmottagningen var mycket varierande mellan könen. Flertalet av tjejerna beskrev sin erfarenhet som en besvikelse, medan killarna var mer positiva. I en

tjejgrupp var de mer positiva och nöjda med ungdomsmottagningen. Gruppåverkan var en tydlig faktor i de övriga grupperna. Vår iakttagelse var att de som var mycket negativa även påverkade hur de andra i gruppen ställde sig till ungdomsmottagningen. Vi tror att ungdomarnas citat därför inte är helt representativa för den allmänna inställningen till ungdomsmottagningen.

Vi tror att det första intrycket är avgörande för hur man uppfattar ungdomsmottagningen. De negativa erfarenheterna som fanns hade att göra med det första bemötandet och uppfattningen. Några beskrev det som ett varmt och trevligt rum, andra mer i termer av tyst och opersonligt.

Vidare tror vi att *anledningen* till att man besöker ungdomsmottagningen påverkar den känsla man förknippar med platsen. Det framkommer att tjejer oftare har mer komplicerade ärenden än killar, vilket även gör situationen mer sårbar och obehaglig. Självklart kan killar också ha komplicerade ärenden, men de menade själva att det oftast handlar om att hämta kondomer, och då i grupp. På så sätt blir situationen mindre personlig.

Vi kan dra slutsatsen att det är viktigt att bemöta ungdomen i dennes subjektiva värld, och inte generalisera eller förenkla problemen. Hur man uppfattar sin situation är i högsta grad individuellt. Vi tror på mer satsning inom detta område, samt vidare samverkan mellan ungdomsmottagning och skola. Det är väsentligt att utbilda lärare och andra professionella, så de följer samhällsutvecklingen. Behovet kommer inte att minska, snarare tvärtom, och därför bör ännu mer resurser läggas inom prevention, och även med nya angreppssätt. Ett sådant sätt skulle kunna vara att införa obligatoriska klamydiatester för alla ungdomar.

6.1.10 Framtiden

Samtliga ungdomar var överens om att mer resurser borde satsas på att försöka minska sexuellt risktagande och spridningen av könssjukdomar. Både tjejer och killar ansåg dock att skrämselfpropaganda måste ersättas med bättre information och obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning. Många pratade om vikten av att "göra hela grejen naturlig". Förslagen var att göra kondomer gratis och mer lättillgängliga. Det fanns även önskingar om att kondomförpackningarna skulle göras roligare och lyxigare.

Som vi tidigare har konstaterat är ungdomarna i studien mycket medvetna om vilka sexuella risker som finns. Trots det har det skett en lavinartad ökning av könssjukdomar hos just denna åldersgrupp. Vår enkät upplyser om hur i liten grad ungdomarnas kondomanvändning har påverkats av det förebyggande arbete som finns i samhället idag. Det framkommer att det är färre än hälften av ungdomarna i vår studie som använder kondom vid sexuella kontakter. Det verkar som att myndigheternas försök att minska och förebygga spridningen av olika sexuellt överförbara sjukdomar, med en ökad kondomanvändning, inte har gett önskat resultat.

Vi menar att det preventiva arbetet borde anpassas till de samhällsförändringar som ligger i tiden. Det går inte att bortse eller förhindra att ungdomar har sex och tar risker. Istället borde ungdomar mötas på sin egen nivå, och själva få uttrycka vad de tror kan vara svar på problemet. Skolan, ungdomsmottagningar och andra viktiga vuxna, har ett stort ansvar vad gäller att förmedla ett naturligt förhållningssätt till sex, samt grundläggande värderingar. Ansvaret ligger också i att hjälpa ungdomarna att bli stärkta i sin självkänsla och våga följa sin inre vägledare. Återigen menar vi att kommunikation något som man borde satsa mer på. Hela samhället måste vara lyhört för ungdomarnas behov, det är som sagt ungdomarna själva som sitter inne på lösningen!

6.2 Huvudresultat

Nedan presenterar vi de delar av resultatet som vi finner särskilt viktiga och nya.

- Ungdomar är väl medvetna om vilka faror som uppkommer i samband med sexuellt risktagande, men handlar ändå annorlunda. Det är vanligt att man tänker på riskerna efteråt.
- Ungdomar slits mellan två ideal: å ena sidan den traditionella föreställningen om att sex ska förbindas med kärlek, och samtidigt den individuella friheten. Det senare anses alltså inte vara negativt, men sex knutet till kärlek förefaller dock fortfarande vara idealet.
- Många av ungdomarna hade en negativ attityd till Internet. Dock visade enkätsvaren att nästan hälften någon gång har använt detta forum för att träffa en partner. Det verkar vara tabu att söka kärlek via Internet. Det var svårt för ungdomarna att tala öppet om egna attityder till Internet. Återigen verkar kommunikation vara nyckeln till ett sunt förhållningssätt till sexualitet.
- Ungdomarna anser att det är lättare att kommunicera med andra än sin partner, främst sina vänner. Det verkar vara svårt att prata om känslor och risker med sin partner. Dock menade ungdomarna att det är lättare att kommunicera i ett KK-förhållande.
- Kondomanvändningen bland ungdomarna i studien är mycket låg (1/3). Detta bekräftas även av tidigare studier som gjorts. Det preventiva arbetet har således inte uppfyllt sitt syfte, och står inför fortsatta utmaningar.
- Ungdomarna ville att sex- och samlevnadskurserna som de nu läste skulle ingå i samtliga gymnasieprogram och därmed vara obligatorisk. De efterfrågade mer kunskap om risker och hur man kommunicerar med sin partner.

Vår tolkning är slutligen att behovet av kommunikation är av stor vikt i alla sammanhang. Vi tror att detta tyvärr kan ha kommit i skymundan i dagens tekniska värld, där allt ska ske hastigt och opersonligt. Mycket görs idag, men tyvärr är inte resultatet tillräckligt. Med utgångspunkt i studiens resultat menar vi att framtiden preventiva arbete i ännu högre grad borde utgå från ungdomarnas samspel och interaktion med varandra.

6.3 Självkritik

Studien hade kunnat innefatta en större kvantitativ undersökning, där även ungdomar utanför Göteborg hade deltagit. Vidare menar vi att enkäten kunde ha belyst fler områden, och följt intervjuguidens teman. Etnicitet och sexuell läggning är två intressanta perspektiv som hade kunnat utgöra intressanta infallsvinklar i studien.

En del av vår tidigare forskning består av äldre undersökningar, som kan anses ”ur tiden”. Detta är vi medvetna om, och ett alternativ hade kunnat vara att enbart fokusera på nutida och färsk forskning.

Vi är medvetna om att vi har valt stora och breda teorier, och dessa hade kunnat begränsas och utgjorts av enbart en större paraplyteori.

Att teori och resultatavsnittet består av både teoretiska perspektiv, resultat och analys, samt egna reflektioner, kan göra det svårt för läsaren. Vi har dock försökt att motivera varför vi valt att behålla det så, samt göra avsnitten så tydliga och strukturerade som möjligt för läsaren.

6.4 Förslag till vidare forskning

Då många liknande studier är kvantitativa, menar vi att det behövs ytterligare kvalitativa studier inom området, och gärna på större material. Vidare forskning skulle kunna beakta etnicitet och klass.

Vidare menar vi att kommunikation och förhandling är två relativt utforskade områden, som vår studie visar ha stor betydelse för ungdomars sexuella hälsa.

7. KÄLLFÖRTECKNING

7.1 Litteratur

Ambjörnsson, Ronny (1990): *Mansmyter. Liten guide till manlighetens paradoxer*. Stockholm: Fischer & Co.

Berg, Lars-Erik (1975) I: Boglind, Anders/Leissner, Tom/Månsson, Per/Värnlund, Holger (red.) (1975): *Medvetandets sociologi. En introduktion till symbolisk interaktionism*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Bergström-Walan, Maj-Briht (2002) I: Lundberg, Per Olov (red.) (2002): *Sexologi*. Stockholm: Liber

Billinger, Kajsa (2005) I: Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red.)(2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Bäck-Wiklund, Margareta/Bergsten, Birgitta (1997): *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och Kultur

Delilah, Helene/Flodman, Malinda (2007): *Stora sexboken: för tjejer som har sex med tjejer*. Stockholm: Normal

Edgardh, Karin (1992): *Tonåringar, sex och samlevnad*. Göteborg: Förlagshuset Gothia

Engquist, Anders (2004): *Kommunikation på arbetsplatsen: Chefen, medarbetaren, gruppen*. Sverige: Prisma

Elofsson, Stig (2005) I: Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red.)(2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Forsberg, Margareta (2005): *Ungdomar och sexualitet: en forskningsöversikt år 2005*. Sverige: Statens Folkhälsoinstitut

Forsberg, Margareta (2006): *Brunetter och blondiner: sex, relationer och tjejer i det mångkulturella Sverige*. Lund: Studentlitteratur

Freud, Sigmund (1983): *Sexualteori: tre studier i sexualteoretiska frågor*. Stockholm: Röda rummet

Giddens, Anthony (1995): *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora: Nya Doxa

Gilje Nils/Grimen Harald (1992): *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos

Helmius, Gisela (1998): *Sex i Sverige*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet

Hulter, Birgitta (2004): *Sexualitet och hälsa: begränsningar och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur

- Jarlert, Urban (2000): *Folkhälsovetenskapligt lexikon*. Stockholm: Natur och kultur
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Körner, Svante/Wahlgren, Lars (2002): *Praktiskt statistik*. Lund: Studentlitteratur
- Lalander, Philip/Johansson, Thomas (2002): *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur
- Larsson, Sam (2005) I: Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red.)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Leifman, Håkan (2000): *Ungdomar och alkohol: trender och individuell utveckling: en genomgång av litteratur på området*. Stockholm: Oberoende alkoholsamarbetet (OAS)
- Lennéer-Axelsson, Barbro (1996) I: Lennéer-Axelsson, Barbro/Thylefors, Ingela (1996): *Arbetsgruppens psykologi*. Stockholm: Natur och kultur
- Lewin, Bo/Helmius, Gisela (1983): *Ungdom och Sexualitet: en sociologisk studie av ungdomars sexuella föreställningar och erfarenheter*. Sverige: Uppsala universitet
- Lewin, Bo (2002) I: Lundberg, Per Olov (red.) (2002): *Sexologi*. Stockholm: Liber
- Lilja, John (2005) I: Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red.)(2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Löfgren-Mårtensson, Lotta (2003): *Får jag lov? Om sexualitet och kärlek i den nya generationen unga med utvecklingsstörning*. Lund: Studentlitteratur
- Löfgren-Mårtensson, Lotta/Månsson, Sven-Axel (2006): *Sex överallt, typ?! Om unga och pornografi*. Stockholm: Gothia
- Magnusson, Eva (1998): *Vardagens könsinnebörder under förhandling om arbete, familj och produktion av kvinnlighet*. Stockholm: Natur och Kultur
- Nilsson, Björn (2005): *Samspel i grupp*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Björn/Waldemarsson, Anna-Karin (2007): *Kommunikation: samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur
- Ohlsson, Lars/Swärd Hans (1994): *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Lorentz Förlag
- Svensson, Tommy (1996): *Människa, interaktion och social omgivning*. Mullsjö: Ekbacken förlag
- Stainton Rogers, Wendy/Stainton Rogers, Rex (2002): *Genuspsykologi*. Lund: Studentlitteratur

Tikkanen, Ronny (2008): *Person, relation och situation: riskhandlingar, hivtest och preventiva behov bland män som har sex med män*. FoU: 2008:1

Trost, Jan/Levin, Irene (1999): *Att förstå vardagen*. Lund: Studentlitteratur

Zetterberg, Hans (1969): *Om sexuallivet i Sverige. Värderingar, normer, beteenden i sociologisk tolkning*. Stockholm (SOU 1969:2)

Wenneberg, Sören Barlebo (2001): *Socialkonstruktivism*. Liber: Sverige.

Wibeck, Victoria (2000): *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur

7.2 Artiklar och publikationer

Christianson, Monica (2006): *Whats 's behind sexual risk taking? Exploring the experiences of Chlamydia-positive, HIV-positive and HIV-tested young women and men in Sweden*. Umeå Universitet.

Hirdman, Yvonne (1998) "Genussystemet - reflektioner kring kvinnors sociala underordning" *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. Nr 3 s 49-63.

Hushållstidningen Centrum. 2008:2.

Lennér-Axelsson, Barbro (1997/2002): *Sexual and Reproductive Health and Rights in Europe*. IPPF och RFSU Sweden.

Nationella kvalitetsgranskningar 1999. Sex och samlevnadsundervisningen. Skolverkets rapport nr 180.

Tidskriften Socionomen. 2008:3.

7.3 Internetkällor

Herlitz, Claes (2007): *Hiv och aids i Sverige*. Socialstyrelsen.
<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2008/9881/2008-123-1.htm>

Månsson/Sven-Axel/Ross, Michael/Tikkanen, Ronny/Daneback, Kristian (2003): *Kärlek och sex på Internet*. Nätsexprojektet 2003:1.
<http://hdl.handle.net/2043/663>

Nationalencyklopedin
www.ne.se

Samhällets insatser mot hiv/STI - att möta förändring. SOU 2004:13
<http://www.regeringen.se/sb/d/189/a/3004>

Smittskyddsinstitutet
www.smittskyddsinstitutet.se

Sökmotorn Google
www.google.se

Universitetsbibliotekets hemsida, Göteborgs Universitet
www.ub.gu.se

Vetenskapsrådet (2007): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

World Health Organization
www.who.int

7.4 Övriga källor

Nyhetsmorgon söndag. 16/3 –08.

BILAGA 1: INFORMERAT SAMTYCKE

GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Hej!

Vi är tre socionomstudenter vid Göteborgs Universitet som gör en studie om ungdomars sexualitet. Syftet är att undersöka sexuellt risktagande bland ungdomar. Studien fokuserar på vad ungdomar på gymnasiet själva tycker om ämnet.

Du har tidigare informerats muntligen om vad undersökningen innebär. Vi vill ändå påminna dig om att ditt deltagande är frivilligt. Du är anonym och kan när som helst avbryta ditt deltagande. Du väljer själv vad du vill berätta om och hur personlig du vill vara. Dina reflektioner kommer att anonymiseras i uppsatsen, vilket innebär att din identitet inte kommer att avslöjas.

Du är viktig för oss.
Tack för din medverkan!

Om du har frågor efter intervjun kan du nå oss via telefon:

Marie: xxxx-xxxxxx

Johanna: xxxx-xxxxxx

Marielle: xxxx-xxxxxx

Eller via Mail:

Marie: xxxx@xxxxxx.xxx

Johanna: xxxx@xxxxxx.xxx

Marielle: xxxx@xxxxxx.xxx

BILAGA 2: INTERVJUGUIDE

Presentation

- Vilka är vi? Syfte?

Öppningsfrågor

- Vad heter ni? Ålder? (Varvet runt)

Introduktion

- Redogöra för ämnet
- Vad är en fokusgrupp?
- Tillvägagångssätt (tid osv.)
- Våra roller som samtalsledare, observatör osv.
- Formulera kontrakt: vilka regler ska gälla i gruppen med avseende på anonymitet, privat vs personligt osv.

Temadiskussioner

1. Kärleksideologin (förklara begreppet)

- Vad tycker ni om sex utan kärlek? Varför har man ibland sex utan kärlek?
- Vad har ni för drömbild kring sex och kärlek?
- Forskning visar på ökat sexuellt risktagande, fler sexpartners, samt att klamydia har ökat, vad tänker ni om det? Risker?
- Tror ni att det finns någon skillnad mellan tjejer och killar vad gäller sexuellt risktagande?
- Om vi ställer samma frågor till killar/tjejer, vad tror ni de skulle säga?
- Grupptruck, vad kan det ha för påverkan på sin egen sexualitet?

2. Kondomanvändning

- Tror ni att det är vanligt att ungdomar använder kondom?
- Om man inte använder kondom, vad kan det bero på?
- Tror ni att det behövs en könssjukdom för att bli bättre på att använda kondom?
- Om man har ett KK-förhållande, är det lättare eller svårare att använda kondom?
- Vilka konsekvenser kan sex utan kondom medföra?
- Hur mycket tänker man på dessa konsekvenser?
- Vems ansvar är det? Varför?
- Om vi ställer samma frågor till killar/tjejer, vad tror ni de skulle säga?

3. Kommunikation

- Vad är det som är svårt att kommunicera om? (Med den man har sex med)
- Talar man med kompisar om sexualitet?
- Talar man med kompisar om risktagande?
- Om man har ett KK-förhållande, hur ser kommunikationen ut då?

4. Alkohol

- Har alkohol någon påverkan på ungdomars riskbeteende? I så fall vilken?
- Finns det någon skillnad mellan tjejer och killar i alkoholkonsumtion, samt risktagande?

5. *Sex och Internet*

- Tror ni att Internet kan ha bidragit till att risktagandet bland ungdomar har ökat?
- Tror ni att det är vanligt att man träffar en sexpartner via Internet?
- Tycker ni att Internet är ett bra sätt att träffa en sexpartner? Risker?
- Om vi ställer samma frågor till killar/tjejer, vad tror ni de skulle säga?
- Kan det finnas könsskillnader i att ha sexuella kontakter via Internet?

6. *Övrigt*

- Hur kan man förbättra sexualundervisningen för ungdomar?
- Hur tror ni att det faktum att samhället har förändrats mot mer individualism påverkar ungdomars syn på sex och samlevnad?

BILAGA 3: ENKÄTFRÅGOR

1. Ålder _____

2. Kön Tjej Kille

3. Har du haft din samlagsdebut? Ja Nej

Svara på nedanstående frågor om du svarade Ja på fråga 3:

Hur gammal var du vid din samlagsdebut? _____

Var du tillsammans med den personen du hade sex med? Ja Nej

Använde ni kondom vid detta tillfälle? Ja Nej

Använder du kondom idag vid sexuella kontakter? Ja Nej Ibland

Har du haft klamydia? Ja Nej

Har du någon gång testat dig för könssjukdomar? Ja Nej

4. Har du någon gång använt Internet för att träffa en partner? Ja Nej